

Наше Слowo

PIK LXV № 48 (3303) WARSZAWA, 29 LISTOPADA 2020 ROKU
CІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Онлайн-Україна в центрі Любліна: інтернет-формат та можливості популяризації

Зустрічі, майстер-класи та концерти: уже 13-й раз відбувся щорічний фестиваль «Україна в центрі Любліна». Але вперше – в онлайн-форматі. Утім, завдяки цьому його учасниками стали глядачі з-поза Польщі.

Закхід, що проходив 16-22 листопада, організовує Фонд духовної культури прикордоння. Його члени – українські студенти, які живуть у місті, представники української меншини та поляки, що цікавляться Україною. Очолює організацію отець Стефан Батрух. Основна та незмінна мета фестивалю – познайомити мешканців Любліна зі східним сусідом Польщі, а також наблизити студентам з України, які на щодень перебувають за кордоном, їхній рідний дім.

Хоча 13-й фестиваль відбувся онлайн, програма була не менш насиченою, ніж у попередні роки, – а може, навіть багатшою, передусім у дискусійній частині.

Пройшла, зокрема, зустріч із Мариною Попатенко – заступницею міністра молоді та спорту, яка взяла участь у розмові про розвиток молоді в Україні та поза її межами. Марина Потапенко розповіла, що уряд нещодавно схвалив стратегію державної молодіжної полі-

тики України на наступні десять років. Документ, який готували два роки, передбачає, наприклад, створення молодіжних центрів на базі позашкільних закладів. У таких осередках можна було би, приміром, брати участь у лідерських програмах. «Це потрібно, оскільки дослідження показали, що нам бракує активної молоді», – пояснила Марина Потапенко.

Заступниця міністра молоді та спорту говорила також про програму стажування у різних регіонах країни для членів діаспори. Такі стажування українці з-за кордону досі проходили у державних структурах та органах місцевого самоврядування. За словами Потапенко, після цього молодь може краще репрезентувати Україну за її межами. Цьогоріч через пандемію програму довелося призупинити.

На фестивалі не бракувало також зустрічей із ініціаторами культурних проєктів. Можна було послухати розмови з авторкою проєкту «Мистецтво – це терапія» Олександрою Маніску, капітаном Тарасом Беніахом та Мироном Гуменицьким, які розповідали про козацькі чайки; особливою була дискусія, присвячена ситуації кримських татар. Її почесним гостем був Алім Алієв – кримськотатарський активіст в Україні.

Традиційно відбувся конкурс знань про Україну для ліцеїстів, різноманітні

майстер-класи, концерти та міська гра на основі фільмів про Люблін. Це дозволило пізнати різні куточки міста, не виходячи з дому.

Ще один елемент «України в центрі Любліна» – конкурс талантів, який проводився у трьох категоріях: музика, танець та література. В останній день фестивалю відбувся показ фільму «Жива» молодого українського режисера Тараса Химича та літературна зустріч з Іриною Вікирчак – помічницею польської лауреатки Нобелівської премії Ольги Токарчук.

Порозуміння на основі столітнього досвіду

Ще одна мета фестивалю – сприяння польсько-українському діалогу, який є дуже важливим елементом дво-

сторонніх відносин. Саме про діалог – столітньої давнини і нинішній – розмовляли учасники дискусії «Пам'ять, яка об'єднує». У ній взяли участь голова української скаутської організації у Польщі «Пласт» Олена Боднар, очільник Програмного руху дослідників в Об'єднанні польських гарцерів Матеуш Стахевич та український і польський журналісти – Дмитро Антонюк і Павел Боболович. Пластунка та гарцер розповіли про акцію вшанування бійців УНР «Полум'я братерства», яку проводять у Польщі від минулого року. А журналісти представили свою мультимедійну ініціативу «1920 рік. Пам'ять під час пандемії», у межах якої відвідували місця поховання польських та українських солдатів, що загинули 1920 року у боях з більшовиками. Зараз вони готують інтерактивну карту з цими локаціями, яка постійно поповнюється.

Учасники онлайн-зустрічі розповіли про свої ініціативи та про те, як вони оцінюють співпрацю двох народів у 1920 році. Організатори акції «Полум'я братерства» пояснили, що не лише вшановують воїнів УНР, але й хочуть показати, що сьогодні можна та треба співпрацювати і будувати діалог.

«Саме це співробітництво з минулого є для нас уроком сьогодні. Історія показала, що воно мало сенс. Тому ми повинні якнайбільше використовувати тодішній досвід», – сказала Олена Боднар.

«Я вважаю, що союз 1920 року був потрібний і дуже позитивний. Ще якби Україна захистила тоді свою незалежність, сьогодні ми говорили би, що це був геніальний союз українців з поляками», – додав Павел Боболович.

Учасники дискусії наголосили, що в умовах сусідства з Росією критики польсько-української співпраці знайдуться завжди. А є й такі, які хочуть про цей період забути. Павел Боболович звернув увагу, що у Польщі під час відзначень 100-річчя Варшавської битви на окремих заходах надто мало акцентували на участі й ролі у цій війні саме українців. З іншого боку, організатори акцій «1920 рік. Пам'ять під час пандемії» та «Полум'я братерства» помічають зацікавлення і підтримку не лише з боку окремих людей та місцевих українських громад, які опікуються похованнями, але й різних інституцій. На думку учасників онлайн-зустрічі, повинен минути певний час, аби стало зрозуміло, наскільки їхні ініціативи були успішними та чи будуть вони основою для співпраці й діалогу українців та поляків.

Чи онлайн-заходи ще приваблюють глядачів?

Організатори відзначають, що онлайн-подію зробити важче, ніж «традиційний» фестиваль наживо.

– Його підготовка починається з тієї стадії, коли ти ще не знаєш нічого, окрім того, що подія має бути онлайн. Потім ти вивчаєш усі віртуальні можливості – платформи для зустрічей, стрімінгу, роботи з сайтами, монтажу фільмів. І спершу не усвідомлюєш, скільки це вимагатиме праці, – ділиться досвідом координаторка Ганя Тимець.

Алкоголізм як «народний метод» лікування. Чого варто боятися за нової ізоляції?

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

Увесь жовтень ми були свідками рекордного зростання кількості заражень коронавірусом. І чергових обмежень, які вводилися щотижня, — розпорядження зазвичай публікувалося в «Dzienniku Ustaw» за лічені хвилини до набуття ними чинності. Відсутність логіки у деяких із них відчуває багато хто у Польщі, а особливо — мігранти, які перетинають кордон Польщі й України. І це не може не вплинути на психічне здоров'я.

У Варшаві 30-річний громадянин України, який перебував під впливом алкоголю, пошкодив сім автовок, втікаючи від поліції. Він вискочив із вікна будинку, де відбував карантин по приїзді. У Гданську 34-річний чоловік з України вночі вламався до зачиненого на карантин ресторану — лише щоб напиться алкоголю. У Кракові 26-річний громадянин України побив контролера у трамваї, який звернув йому увагу на недійсний квиток. Найгірше сталося в Лодзькому воєводстві — там смертю громадянина України закінчилося втручання поліції. Чоловік повинен був сидіти вдома на карантині, однак пішов до сусідів, які викликали по-

ліцію. Він поводився агресивно, поліцейські мусили застосувати газ і паралізатор, унаслідок чого чоловік помер. Прокуратура зараз розслідує обставини смерті.

Карантин для всієї країни, помножений на економічні проблеми і непевність, — це те, що так чи інакше завдає колективної психологічної травми всьому суспільству. У випадку іммігрантів ця травма посилюється. У Бразилії психологи ще в 2017 році вказали на те, що майже в половині мігрантів виявляють посттравматичний стресовий розлад — знаний ще як «в'єтнамський» або «афганський синдром».

«Мігранти часто стикаються зі специфічними факторами ризику для психічного здоров'я. Переважно вони пов'язані зі стресовим та травматичним досвідом. Він включає дискримінацію, насильство у містах, жорстоке поводження з боку правоохоронців, відокремлення від сім'ї», — наголошують вчені. Мігранти більш вразливі до проблем із психічним здоров'ям, у них констатують вищий рівень тривоги, більший песимізм щодо майбутнього, часто спричинений втратою підтримки, ізоляцією, браком знання певних реалій, поганим соціальним становищем (це, наприклад, відсутність документів, експлуатація на роботі, погані житлові умови).

Звісно, у різних людей цей процес проходить по-різному. Проте висновки бразильських дослідників може підтвердити 36-річна українка, яка в середині листопада, маючи позитивний тест на коронавірус, поїхала автобусом із Нижньої Сілезії до консульства у Кракові — бо мусила замінити паспорт.

Коли поліція прийшла перевірити, чи дотримується жінка карантину, вдома був лише її чоловік. Сама українка пояснювала свої дії тим, що почувалася добре. Тепер їй загрожує звинувачення за статтею про нараження інших на небезпеку. З іншого боку, ця історія показує, що у випадку іммігрантів урядово-паперові справи стоять вище від власного здоров'я. Це сталося не сьогодні і не вчора — і, хоча вчинок українки заслуговує на осуд, систему таких повернутих цінностей створила саме міграційна політика обох держав, Польщі й України, у якій людина є скоріше заручником паперів, а не учасником двосторонніх відносин.

Кому, як не громадянам України, що приїжджають до Польщі, видно парадокси урядових рішень щодо обмежень? Важко сприймати карантин як засіб захисту громадського здоров'я, коли бачиш, як люди, що їхали в одному транспортному засобі, відправляються на ізоляцію (або ні) в залежності від того, яке в них громадянство. Тому мало хто дотримується карантину на всі сто; важко теж вимагати, щоб окрема людина сприймала його всерйоз тоді, коли цього не робить цілий великий державний апарат. Повсюдними є ситуації, коли роботодавці відправляють «карантинних» працювати, бо не мають часу і місця на ізоляцію працівників; нерідко теж самі приїжджі шукають підробітку на час карантину — таких оголошень чимало в українських інтернет-групах у Польщі, автори прямо пишуть про те, що перебувають в ізоляції.

Нелогічні та явно несправедливі обмеження (через громадянство, а не че-

рез симптоми), необхідність пошуку роботи, тиск часу, ізоляція в чужій країні даються взнаки. До цього — низьке відчуття захищеності, прикордонні обмеження, що впливають на зв'язок із близькими (тільки у жовтні скасували кільканадцять рейсів із Польщі в Україну), шораз більший стрес всередині польського суспільства, який також виливається в агресію на мігрантів.

Тим часом — хоч у польської держави інтеграція новоприбулих ніколи не була пріоритетом — у міграційній політиці не звертають увагу на психологічну адаптацію приїжджих. Подібні програми, у дуже обмеженому вигляді, існували лише для чеченських біженців — через очевидну травму війни і, ймовірно, побоювання ісламського радикалізму. Але широкого розповсюдження такі ініціативи ніколи не набули.

Тим часом агресія всередині країни зростає, а якщо вірити дослідженню бразильських науковців — серед іммігрантів ця тенденція може бути вищою від середньостатистичної норми. Цей процес — дуже небезпечний: не через національність приїжджих, а через вплив психологічних процесів у довготривалій стресовій ситуації. Тим більше, що захворювання на кшталт депресії чи ПТСР у нашій частині світу прийнято лікувати «народним методом» — алкоголем, який ще більш підвищує рівень агресивної поведінки.

Щоби зрозуміти популярність цього лікування, достатньо буде подивитися на найближчий магазинчик «24h» чи смітник зі склом. Там кількість порожніх ємностей з-під «ліків» в останні місяці суттєво збільшилася.

Тому, якщо маємо можливість, спробуймо допомогти тим, хто цього потребує. Не треба бути психологом — іноді стрес може розрядити жива розмова по телефону, сигнал, що людина поряд із нами — не одна. І ми теж не одні. ■

Крутими шляхами польської Феміди

СТЕПАН МІГУС,
голова
Ольштинського
відділу
Об'єднання
українців
у Польщі

Гидкі, принижуючі, україноненависницькі вислови тепер вже колишньої студентки лікарського факультету Вармінсько-Мазурського університету Олександри М., оприлюднені на її фейсбук-сторінці, можуть залишитися без покарання. Районна прокуратура в Ольштині, яка рік вела слідство, звернулася до районного суду в Ольштині з заявою про умовне закриття справи проти дівчини. Олександра М. звинувачується у «публічному зневажанні 4 листопада 2019 року (...) невстановленої жінки української національності, яка днем раніше подорожувала в одному купе потягу з підозрюваною, та українського народу на підставі національної і етнічної приналежності, що є злочином, про який йде мова у статті 257 Кримінального кодексу».

Про клопотання прокуратури повідомлено медіа та автора цієї стат-

ті, який подавав до правоохоронних органів заяву про злочин. Прокурор Кшиштоф Стодольний, прессекретар окружної прокуратури в Ольштині, пояснив журналістам, що приводом для умовного закриття справи є те, що жінка «попри свою фрустрацію, яку вилила в інтернеті, раніше не каралася за умисний злочин». На думку Кшиштофа Стодольного, до уваги було взято також факт грошової пожертви студентки до Фонду допомоги потерпілим і пенітенціарної допомоги. За свій протиправний вчинок Олександра М. могла би отримати вирок з позбавленням волі на строк до 3 років, але, як аргументує прокуратура, підозрювана раніше не каралася за умисні злочини, а також дотрималася інших умов, передбачених Кримінальним кодексом, тож можна припустити, що вона дотримуватиметься правового порядку. Поки що ольштинський суд не інформував про своє рішення в цій скандальній справі.

Варто нагадати, що на негідну поведінку студентки рішуче відреагував Вармінсько-Мазурський університет. Олександрі М. було одразу виключено з числа студентів, керівництво також склало заяву до прокуратури. На увагу і особливу пошану заслуговує протест студентів лікарського факультету, які

різко засудили дівчину і звернулися до керівництва університету щодо її виключення. Поки що неофіційно відомо, що Олександра М., яка проживає в околицях Варшави, забрала свої документи з університету в Ольштині. Чи буде клопотати про продовження навчання на такому ж напрямку в іншій вищій школі — поки що невідомо. Важко, однак, собі уявити, що хтось із таким ставленням до людей може бути лікарем.

Невдовзі після оприлюднення ольштинською прокуратурою інформації про її клопотання щодо Олександри М. і розповсюдження її в інтернеті, у фейсбуці з'явилися чергові україноненависницькі пости. Їх автором виявився ольштинянин Томаш Б., який називав українців найобразливішими, принизливими словами. «Й...ні українці маєте наші срачі прибирати», «Е...ти українських ку...в!» — це найделікатніші записи цього «джентльмена». Хоч фейсбук користуються тисячі українців у Польщі, як місцевих, так і приїжджих, але покаржився на таке неподобство... поляк. Згодом Осередок моніторингу расистської і ксенофобської поведінки у Варшаві повідомив про це районну прокуратуру в Ольштині, яка передала справу в суд. Можливо, Томаш Б. стане перед судом, звинувачуваний за

статтею 257 Кримінального кодексу Польщі. Тоді йому «світить» до 3 років тюрми. Виникає питання, чому відповідні служби, що моніторять інтернет з точки зору злочинних ксенофобських і расистських записів, відповідно не відреагували? Залишаються також сумніви: чи не будуть правоохоронні органи такими ж поблажливими, як у випадку Олександри М.?

Спостерігаючи за діяльністю правоохоронців, важко позбутися враження, що справи за участю скривджених українців для потерпілих не закінчуються справедливо. Наприклад, можна порівняти дві судові постанови, одна з яких стосується трагічної долі громадянина України. У минулому році торунська Феміда запроторила за грати на півтора року нелюда, який катував собаку Фійо. Крім цього він мав заплатити 25 тисяч злотих за лікування собаки і 3 тисячі злотих віддати у фонд, який опікується тваринами. Також він 10 років не матиме права брати під опіку тварин. Приблизно в той самий час з'явилося ще одне рішення суду в Новому Томислі: відповідно до нього, підприємця має провести в тюрмі 1 рік і 10 місяців за те, що не надала медичну допомогу своєму працівнику — українському нелегальному заробітчанину, вивезла його в ліс і покинула. Чоловіка знайшли мертвим. Собака Фійо вижив. Коментарі залишаю читачам. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Премія «Literatura na Świecie» за переклад збірки віршів української поетки

Членкиня Українського ПЕН-клубу, польська поетка та перекладачка Анета Камінська отримала премію «Literatura na Świecie-2019» («Literatura na Świecie 2019») в категорії «Поезія» за переклад збірки віршів Юлії Стахівської «Wszystkie możliwe rzeczy» («Всі можливі речі»). Книжка вийшла друком минулого року.

«Поетка бачить тонку схожість і глибоко приховані зв'язки між речами та явищами, які, здавалося б, абсолютно неможливо з'єднати. Вона постійно перевіряє і перебудовує свій особистий простір і себе у ньому. Світ у цій поезії застигає перед нашими очима, показуючи привабливе і дивовижне, щоразу інше обличчя», — цитує Анету Камінську портал «Читомо».

Камінська видавала також переклади вибраних віршів Назара Гончара «Якби я» (2007 рік, переклад спільно з Андрієм Поритком), Галини Ткачук «Я та інші красуні» (2011) та інші. Поетка та перекладачка співпрацює з Українськими домом у Варшаві, вона бере активну участь у різних літературних зустрічах та проводить перекладацькі майстер-класи.

Премію «Literatura na Świecie» заснував 1972 року колектив однойменного польського журналу. Щороку лауреатів нагороджують у семи категоріях: «Проза», «Поезія», «Видавнича ініціатива», «Літературознавство, перекладознавство та компаративістика» та «Нове обличчя».

Поляки, лемки, бойки..., а де українці?

Скріншот з відеозапису

На фейсбук-сторінці Підкарпатського воєводського реставратора пам'яток з'явився фільм про архітектурні пам'ятки на Підкарпатті, переважно — в районі Перемишля, та роботу фахівців тамтешнього Воєводського управління охорони пам'яток.

«Культурна спадщина Підкарпаття — це надбаня кількох націй, релігій та етнічних груп: не тільки поляків, а і євреїв, лемків, бойків і навіть німців; католиків, греко-католиків, православних християн, євангелістів та послідовників юдаїзму. Це — історичні міста та селища, дерев'яні будинки та захопливі замки і палаци. Вони також є пам'ятками техніки та оборонної архітектури європейського класу», — розповідають у відео.

Однак дивно, що про українців автори «забули». У матеріалі кілька разів показують святині української громади, але не згадують про неї ані словом.

Українець — найсильніша людина світу у 2020 році

Фото з theworldstrongestman.com

Українець Олексій Новіков виграв цьогорічні змагання «The World's Strongest Man» та отримав титул найсильнішої людини. Про це повідомляється на фейсбук-сторінці заходу. Друге та третє місце посіли силачі з Великої Британії та Канади.

Українські видання пишуть, що у свої 24 роки киянин Новіков став наймолодшим атлетом у світі, який здобув цей титул. У 2018 році Олексій встановив рекорд України — «тягар, пронесений на плечах, вагою 530 кг».

Усесвітній титул, окрім Новікова, отримував українець Василь Вірастюк у 2004 році. У Польщі цієї нагороди кілька років поспіль удостоювався також Ма-

ріуш Пудзяновський. Слід згадати, що кільканадцять років тому одним з найбільш популярних силачів у Польщі був представник української меншини Григорій Шиманський. Українець із Тшеб'ятова двічі був віцечемпіоном Польщі та один раз — віцечемпіоном Європи.

У вільному доступі з'явилися 20 тисяч видань діаспори

У безкоштовний доступ виклали 20 тисяч діаспорних видань. Про це пише портал «Читомо». Оцифровані книжки можна знайти в електронній бібліотеці «Diasporiana» (diasporiana.org.ua).

Серед них — доросла проза та поезія, дитячі видання, історичні, політологічні, мистецькі книги, періодика, словники, довідники тощо. Найбільше в електронній бібліотеці періодичних видань — понад 9 тисяч з різних країн світу. Зокрема, номери журналів «Терем», «Авангард», «Промінь», «Орлик», «Рідна мова», «Нові обрії». Також на сайті є майже 2,5 тисяч видань з україністики. Тут є книги українською, англійською, німецькою, французькою та іншими мовами.

Серед авторів прози — Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Леонід Глібов, Іван Франко, Ольга Кобилянська, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Володимир Винниченко, Юрій Липа, Валер'ян Підмогильний, Юрій Яновський, Емма Андіївська, Юрій Тарнавський, Василь Стус та багато інших.

Історична вежа у Столпі — з новим покриттям

Тривають роботи з реконструкції даху історичної вежі у Столпі, у гміні Холм Люблінського воєводства. Про це повідомляє сайт chelm.naszemiasto.pl.

Новий дах захистить будівлю від руйнування, яке посилювалося під впливом дощів та снігу. Покриття має бути настільки міцним, аби витримати принаймні наступні 20-30 років без серйозних проблем та необхідності чергового ремонту. Роботи зайняли близько двох років.

Вежа в Столпі була, ймовірно, побудована наприкінці XII століття як елемент оборонної системи Холма, у якій проживав правитель Галицько-Волинського князівства Данило Галицький. Це — один із найстаріших цегляних пам'ятників на правому боці Вісли. Він виконував військові та, згідно з останніми гіпотезами, сакральні функції.

Підтримаймо стипендію на написання монографії про злочини на Люблінщині

Як ми вже інформували раніше, Польсько-українсько-канадський стипендійний фонд «Калина» у жовтні підписав нові договори зі учасниками програми. Одним із них став доктор Маріуш Сава з Любліна. У грудні історик починає писати монографію про злочини в Сагрині у 1944 році. Зараз його стипендію можна підтримати фінансово.

«Ми збираємо кошти на перші місяці річної стипендії. Усі ми працюємо у фонді «Калина» безкоштовно. Кожен злотий вашої пожертви надходить безпосередньо науковцю», — зазначається на фейсбук-сторінці організації. Там також нагадують, що переслідувань за слова про Сагринь зазнав українець Григорій Курп'янович.

Стипендіат Маріуш Сава сам походить із Холмщини. Це — земля його предків, на якій він виріс і про яку зараз пише. Представники фонду «Калина» повідомляють, що з 2014 року він працює над темою злочинів, скоєних Армією крайовою та селянськими батальйонами 9-10 березня 1944 року в Сагрині та інших селах Грубешівського району, у результаті яких загинули понад 1200 мирних жителів.

Кожен, хто хоче підтримати стипендію на це дослідження, може переказати гроші на банківський рахунок фонду:

Polsko-Ukraińsko-Kanadyjska
Fundacja Stypendialna KALYNA
Rachunek nr: 14160014621879984320000001
Dla przelewów zagranicznych w euro:
IBAN: PL57 1600 1462 1879 9843 2000 0003

Слід дописати примітку: «Пожертва на стипендію Маріуша Сави» або «Пожертва на статутну діяльність» («Darowizna na stypendium Mariusza Sawy» / «Darowizna na działalność statutową»).

Нагадаємо, що польсько-українсько-канадський стипендійний фонд «Калина» підтримує науковців та авторів, які займаються польсько-українськими питаннями, та українців із сімей полеглих або серйозно поранених на Донбасі, які навчаються у Польщі.

На телебаченні показали сюжет про церкву у Березі

Польське суспільне телебачення у Гожові-Великопольському показало сюжет про історичну православну святиню св. Михайла Архангела у Березі поблизу Стшелець-Краєнських. Там саме завершують поліхромні розписи, над якими працює іконописець Мирослав Троханівський. Серед сімнадцяти святих, зображення яких з'явилися на стінах церкви, є Кирило та Мефодій, а також князь Київської Русі Борис, який був канонізований православною церквою. Створення картин профінансували парафіяни своїми пожертвами.

Храм у Березі був побудований на рубежі XIII-XIV століть. Спочатку це була католицька святиня, пізніше її перейняли євангеліки. Після II Світової війни будівля не використовувалася. Лише у 1952 році храм відремонтували та освятили як православну церкву. Її віряни — це переважно переселенці з Лемківщини та їхні нащадки. Парох святині — отець Артур Грабан, син нашого дописувача «Лемківської сторінки» Володимира Грабана.

Наступного року розписи мають прикрасити і другу стіну історичної будівлі.

У найновішій «Карті» — про жертви у Терці

У журналі «Карта» («Karta») вийшла стаття про злочини Війська охорони прикордоння (ВОП) проти українських жителів села Терка Ліського повіту Підкарпатського воєводства. Матеріал містить свідчення місцевих мешканців та солдатів.

Нагадаємо, що трагічні події відбулися на початку липня 1946 року: солдати 8-ї дивізії 36-го командування ВОП у Волковиці вбили понад 30 жителів української національності. Більшість із них, зокрема жінки та діти, були спалені живцем в одній із хат. Тіла загиблих зібрали й завезли поховати на цвинтар. Нині вони спочивають у могилі в Терці. У 1985 році колишні жителі села та їхні нащадки встановили там пам'ятник. На ньому написані 33 прізвища.

Утім, до сьогодні залишається питання — чи всі жертви трагедії дійсно там спочили? Нашадки колишніх жителів села, спираючись на спогади своїх рідних, вважають, що під землею на місці згорілої хати досі залишаються останки загиблих. Минулого року після кільканадцять років клопотань Інститут національної пам'яті Польщі повідомив, що готовий провести розкопки на цьому місці. Однак наразі невідомо, коли це можна буде зробити. Із відповідними проханнями до інституції зверталось, зокрема, Об'єднання українців у Польщі та нащадки колишніх мешканців села.

Українки увійшли до антології світової жіночої фотографії

У французькому видавництві «Editions Textuel» вийшла друком антологія світової жіночої фотографії. Як повідомляє журнал «Young Art», до неї увійшли роботи чотирьох українських фотографінь: Софії Яблонської-Уден, Параски Плитки-Горицвіт, Ірини Пап та Рити Островської.

Збірка містить понад 450 світлин 300 фотохудожниць з усього світу. Роботи демонструють розвиток фотомистецтва від його зародження до початку XXI століття. Попри те, що жінки часто залишалися непоміченими, стертими з історії, «незалежні майстрині ніколи не припиняли документувати, ставити під сумнів і змінювати світ, демонструючи, що камера може бути фантастичним інструментом емансипації», — пишуть автори видання.

Роботи фотографій супроводжуються авторськими дослідницькими статтями. Тексти про українських мисткинь написали: письменниця Оксана Забужко, засновниця «Odessa Photo Days Festival» Катерина Радченко, кураторка та арт-критикиня Катерина Філюк, а також журналістка і президентка українсько-французької культурної асоціації «Amuse A Muse» Наталія Гузенко-Будьє.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Підляська конференція – у «пандемічному» форматі

IV Підляська українська наукова конференція «Підляшшя у період формування нової політичної карти Європи після I Світової війни» була приурочена до 100-річчя польсько-українського союзу 1920 року. Цього року з огляду на епідемічну ситуацію вона пройшла повністю в онлайн-режимі.

Цей захід – ініціатива Підляського наукового інституту та найбільша українська наукова подія у цьому регіоні. Цьогоріч конференція мала відбутися як у Більську-Підляському, так і в Гайнівці. Рішення уперше провести один день засідань у містечку на окраїнах Біловезької пущі було невинновипадковим, оскільки саме в Гайнівці в 20-х роках XX століття оселилася велика група солдатів Української Народної Республіки. Слід їхньої присутності на підляській землі – це пам'ятник на старому цвинтарі у селі Дубини, що неподалік Гайнівки.

Конференція почалася саме на кладовищі біля Дубин, де відбулася символічна урочистість – панахида та покладення квітів до пам'ятника «Борцям за Україну», спорудженого 1931 року українськими солдатами УНР. На жаль, з огляду на епідемічну ситуацію це був єдиний офлайн-елемент програми.

Проте онлайн-частина також була насиченою. За два дні відбулися: п'ять наукових сесій, захід, присвячений книжці Юрія Плеви, презентація історичного документа з 1919 року та панельна дискусія «15 років закону про національні і етнічні меншини та регіональну мову». Глядачі побачили також записи виступів хору «Гайнівка» та українського ансамблю пісні і танцю «Ранок».

«Ця конференція є особливою, – зазначив під час відкриття доктор Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту та голова організаційного комітету, – і через тематику, і через те, що вона відбувається повністю онлайн. З одного боку – це обмеження,

оскільки ми не можемо зустрітись особисто, поспілкуватися, як робили це кожного року. З іншого боку – більше людей зможе взяти участь у конференції та послухати доповіді».

Провідною темою четвертої конференції було Підляшшя після I Світової війни. Цього питання стосувалися три сесії, під час яких говорили про долі солдатів Української Народної Республіки, про регіон у контексті геополітичних процесів у Східній Європі кінця першого і початку другого десятиліття XX століття, а також про війну 1920 року та польсько-український союз. Проте, як і в попередні роки, участь у конференції брали також доповідачі, що займаються літературознавством, мовознавством, фольклористикою тощо.

Багато уваги цього року присвятили темам, пов'язаним із самою Гайнівкою – колишнім українським селом, яке під час I Світової війни стало осередком переробки деревини з Біловезької пущі. Учасники розповідали про архітектуру Гайнівки та фольклор довколишніх сіл. Згадували й детективний роман

Катерини Бонди, дія якого відбувається саме там. Окрім цього, можна було послухати про епідемію на Підляшші, мікротопоніми (топонім – географічна назва – *ред.*), місцеві звичаї осінньо-зимового циклу. Загалом під час п'яти сесій представили 30 доповідей.

Одним із пунктів програми першого дня стала зустріч, присвячена книжці Юрія Плеви «Kojły, Osówka, Szostakowo. Tam, gdzie carowie bywali», що розповідає про три села у гміні Чижі Гайнівського повіту. Її написав місцевий дослідник-любитель підляського минулого, який видав уже три книги про тамтешні села. Це – гарно оформлені альбоми з архівними фотографіями, зібраними у жителів, та описом історії окремих населених пунктів.

Важливим елементом другого дня конференції стала презентація документа про візит делегації селян Більського повіту до керівництва Української Народної Республіки в Києві у січні 1919 році. Це – заява, у якій селяни звертаються до канцелярії Директорії щодо приєднання повіту до УНР. Її знайшли лише на початку 2019 року

та опублікували на сайті Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Цей документ у новому світлі показує націєтворчі процеси на Підляшші.

Останнім пунктом програми була панельна дискусія, присвячена 15-річчю Закону про національні та етнічні меншини та 15-й річниці створення Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Кожен, хто не зміг подивитися онлайн-заходи 13-14 листопада, може зробити це у будь-який зручний момент, адже записи трансляції усіх подій опубліковані на фейсбук-сторінці Підляського наукового інституту. Ми, організатори, сподіваємося, що конференція, з одного боку, розширила знання про Підляшшя після I Світової війни, а з іншого – зацікавила тих, хто займається іншими питаннями, пов'язаними з культурною спадщиною Підляшшя. ■

Людмила ЛАБОВИЧ,
Підляський науковий інститут
Скріншот авторки статті

Чи закінчиться «проблема з вирішенням проблем»?

Спільна комісія уряду та нацменшин (СКУтМ) – це успішна платформа діалогу. Однак після 15 років функціонування вона потребує змін. Відповідною законодавчою ініціативою обіцяє зайнятися парламентарій і представник німецької меншини Ришард Галля.

Про це він заявив на засіданні 18 листопада, коли учасники обговорювали дані міністра внутрішніх справ і адміністрації щодо діяльності СКУтМ. Водночас, розпочинаючи зустріч, голова комісії Ванда Новіцька зауважила, що представлений матеріал ні про що не говорить. Це – перелік правових регулювань, тем і засідань. Згадки про ювілейні заходи та вручені нагороди також не пояснюють багато. «Такі звіти, однак, повинні містити якусь конкретну інформацію», – сказала очільниця.

З критикою не погодився відповідальний за справи меншин міністр

Блажей Побожі. Саму комісію він назвав «феноменом, який не має відповідника у довгій польській історії відносин з місцевими громадами». Урядовець нагадав, що серед головних тем обговорень були ключові – освіта, історія, дотації, переписи населення, участь громад у публічному житті. Міністр зауважив також, що зараз розробляється популярно-наукове видання (презентація запланована на січень 2021 року), в якому розмістять і критичні думки меншинних авторів щодо СКУтМ. Підсумовуючи, Блажей Побожі заявив, що комісія «підштовхнула до дії» громади, які живуть у Польщі. На його думку, зараз одним із актуальних питань є зміна регламенту комісії, до якого потрібно внести положення про проведення засідань в онлайн-режимі.

Зауваженнями поділився також голова Суспільно-культурного товариства німців Рафал Бартек. У комісії він працює від початку її створення, раніше був її співголовою. На його думку, це – важливий орган, однак уже 15 років у нього є «проблеми з вирішенням

проблем». І це, як наголосив Рафал Бартек, зауваження не лише до нинішньої правлячої команди, а й до всіх попередніх. Так, питання освіти меншин стоїть на порядку денному вже роками.

Схожу думку має і чинний співголова СКУтМ, представник української громади Григорій Купріянович. За його словами, йдеться про те, щоб обговорювані і пропонувані меншинами ініціативи вирішення проблем ставали їхнім розв'язанням, яке реально покращуватиме ситуацію громад. На жаль, зараз у багатьох ключових питаннях цього не відбувається, тому серед меншин зростає фрустрація. Отже, робота спільної комісії має бути більш ефективною.

Серед бажаних змін Купріянович назвав прозорий і прийнятний для громад спосіб призначення членів комісії; створення секретаріату для організаційно-технічного обслуговування меншин; співпраця з експертами, які допоможуть оцінити складні правові акти й питання; присутність на засіданнях усіх членів державної сторони (поки що є лише представники відомства вну-

трішніх справ і тих органів, яких прямо стосуються проблеми, що обговорюють на даній зустрічі) тощо. Але ключове питання – це практичні наслідки засідань. Державі слід реально розглядати і сприймати пропозиції меншин, бо протилежна думка громад зараз сприймається урядом як порушення прийнятих норм. «Я дуже розраховую на те, що нам вдасться розробити кращу модель функціонування комісії», – підсумував Григорій Купріянович.

На зауваження меншинних лідерів відреагував член президії комісії, депутат Ришард Галля. На його думку, ситуація, як і п'ять років тому під час попереднього ювілею органу, показує необхідність змін у законодавстві. «Ми і надалі маємо певний дефіцит правових регулювань щодо функціонування спільної комісії і загалом закону про нацменшини. Зміни потрібні і я докладаю до цього зусиль», – заявив Ришард Галля. Депутат пообіцяв також, що спільно з іншими парламентарями обстоюватиме введення механізму, який би передбачав щорічне підвищення бюджетного фінансування меншинних завдань. ■

Григорій СПОДАРИК

Фото авторки статті

Українська дипломатія в деталях

Листопад у наших широтах – настільки неприємна річ, що висунути носа з теплого дому є сенс лише тоді, коли трапляється щось виняткове. Саме заради такої особливої події я вирушаю на київський Поділ, до Контрактової площі. Один зі скверів мерія нещодавно очистила від кіосків та стихійних торговців. Зараз тут багато місця для прогулянок, звідси можна роздивитися центральну частину площі, старі будівлі, церкви. Ось бачу Оперний театр для дітей та юнацтва, а далі – Києво-Могилянську академію, ось Гостинний двір, який не так давно родина президента-втікача Януковича хотіла прибрати собі до рук, але зрештою їм це не вдалося. Зробити щось путнє також не вийшло, і зараз будівля стоїть пустою посеред Подолу.

Тепер тут, у цьому наскрізному скверіку, неподалік від пам'ятника мислителю Григорію Сковороді, який стоїть собі у вічній задумі, відкривається виставка, присвячена історії української дипломатії, а точніше – короткому її періоду 1917-1926 років. Назва – філософська чи радше навіть поетична: «Досвід, куплений дорогою ціною».

У цей буремний час – початку ХХ століття, за менш ніж десятиліття, Україна пережила, либонь, більше, ніж за кілька попередніх століть.

Трохи історії

Науковці ведуть початок української дипломатії з часів Київської Русі, а одним із найталановитіших діячів цієї царини полюбляють називати Ярослава Мудрого, який розвивав дипломатичні відносини досить нетривіальним і ще непопулярним на той час шляхом (пізніше у Європі цим методом послуговувалися вже направо і наліво) – укладав династичні шлюби. Син Всеволод одружився із донькою візантійського імператора, трьох доньок Ярослава віддали за французького, норвезького і угорського королів, а сестра Доброніга вийшла заміж за краківського князя Казимира, чим скріпила добросусідські відносини з Польщею.

Далі українською дипломатією опікувалося козацтво; тут виділяють Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Івана Мазепу та останнього гетьмана Пилипа Орлика, який досяг такого міжнародного визнання, що його іменем назвали французький аеропорт Орлі.

Третім помітним періодом української дипломатії стали власне 1917-1926 роки. Понад 100 років тому, 22 грудня 1917-го, в Українській Народній Республіці (УНР) підписали «Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ», який одразу був схвалений тодішнім урядом. У цьому документі були зазначені завдання Генерального секретарства: «здійснення міжнародних зносин держави, охорона інтересів українських громадян поза межами УНР, тимчасово – загальне влаштування національних непорозумінь в межах УНР». Фактично, саме ці документи організатори виставки беруть за відправну точку історії дипломатії. Вони не раз наголошували на тому, що міжнародна співпраця для України – це не щось нове, а архівні матеріали виставки свідчать про нашу державність ще на початку ХХ століття.

Більшість дипломатичних місій того періоду припинили свою діяльність уже на початку 20-х, а точніше – у 1922-23 роках. Номінально деякі представництва існували ще до 1926 року, але фактично все вже було зрозуміло: молода українська держава не встояла перед більшовиками, і повернення до створення дипломатичних місій знову молодій Україні довелося відкласти ще на довгих 70 років.

28 місій та перші дипломати ХХ століття

Вуличні виставки – уже постійні гості в Києві: то тут, то там, у парку чи сквері з'являються стенди з цікавими експозиціями. Організатор нинішньої події, Український Інститут національної пам'яті (УІНП), влаштовує такі заходи не лише в Києві, а й у багатьох інших містах України.

Зараз на виставці представлено 20 стендів, які розповідають про 28 дипломатичних місій того бурхливого десятиліття.

На відкритті перше слово взяв голова УІНП Антон Дробович, який говорив про столітню історію української дипломатичної служби. Він підкреслив важливість перших дипломатів, які фактично брали на себе місію розповідати про Україну у світі. Ця виставка, за словами Дробовича, – про людей, що мали непросте завдання: представляти Україну як державу. Але тут, у самій країні, події розвивалися так стрімко, що вони мусили постійно жити у кризових умовах, а згодом – не мали куди повернутись, адже тієї молодій державі, з якої вони поїхали, більше не було.

Бачимо, що в той час і справді виник новий острів між Європою і Росією, і про те, що це – окремий народ, що в цієї країні є своя драматична, але дуже давня історія, у світі мало хто знав. Завданням молодих політиків на чолі з Володимиром Винниченком у 1917-му, а далі – і з Павлом Скоропадським у 1918-му, було обрати талановитих дипломатів. Їм вдалося не лише започаткувати інститут як такий, але й створити дипломатичні курси, на яких навчали основам цієї непростой та необхідної кожній країні справи.

Хтось і нині каже, що Україна – це молода держава з невеликою, 30-літньою історією. Але такі виставки, на думку Антона Дробовича, – це репутаційні проекти, які показують, що засади нашої державності, міжнародної діяльності виникли значно раніше, аніж на початку 1990-х.

Авторка ідеї виставки – голова Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин Ірина Матіяш – за словами колеги, працювала з цими матеріалами понад 10 років. Настільки масштабну роботу багатьох спеціалістів, сподівається кураторка, властє підсумувати у каталозі виставки, а також у спеціальному енциклопедичному виданні, у якому зберуть архівні документи.

Найпозитивнішим був виступ Голови архівної служби України Анатолія Хромова. Він сказав, що «щасливий, що це відбувається»: багато документів було втрачено, але деякі вдалося знайти саме завдяки плідній співпраці нинішніх дипломатичних місій в різних країнах.

Начальник управління наукового забезпечення політики національної пам'яті УІНП Ярослав Файзулін, який модерував відкриття виставки, наголосив на унікальності події, адже над нею працювали кілька установ-партнерів УІНП: Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин, Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство закордонних справ та Державна архівна служба України. Також Файзулін розповів, що ознайомитися з матеріалами виставки зможуть українці по всьому світу, бо до Дня української дипломатії – 22 грудня – електронні версії передадуть десяткам посольств України.

Завжди вражає, коли вдається в одному місці зібрати квінтесенцію багаторічної праці науковців і дослідників. Тут уже є все найголовніше, концентрат, задля якого нам, відвідувачам, не треба копатися в архівах. А іноді й навпаки – такі речі пробуджують історичний інтерес, хочеться заглибитися в бібліотеки і читати, читати, читати...

Навколо стендів, незважаючи на холод, ходять відвідувачі, з цікавістю розглядаючи експозицію. Напевно, це і є найбільшою вдячністю для її авторів. ■

Жанна КУЗНЕЦОВА

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Німецький Бундестаг не підтримав «Північний потік-2». Цим проєктом було передбачене будівництво і робота двох гілок газопроводу загальною потужністю 55 млрд кубометрів газу на рік. Він мав проходити від узбережжя Росії через Балтійське море до Німеччини, в обхід України. Він мав бути завершений вже в кінці 2019 року. Проте через санкції, які прийняла Палата представників Конгресу США, компанії, що займаються його будівництвом, не змогли завершити його. Засновником компанії Nord Stream 2 AG є російський «Газпром», фінансування проєкту здійснюють європейські компанії: французька Engie, австрійська OMV, британсько-нідерландська Shell, німецькі Uniper і Wintershall. Праворадикальна партія Німеччини «Альтернатива для Німеччини» ініціювала підтримку даного проєкту. Проте лише 83 депутати її підтримали, 556 були проти, один утримався. Раніше президент України Володимир Зеленський заявив, що даний проєкт є викликом для енергетичної безпеки України та всієї Європи. А США рекомендували компаніям-інвесторам переглянути питання участі в будівництві «Північного потоку-2».

16 листопада Київський апеляційний суд скасував рішення про заочний арешт експрезидента-втікача Віктора Януковича у справі про розгін Майдану 18-20 лютого 2014 року. Своє рішення суд пояснив тим, що слідство і прокуратура не надали документів, що підтверджували перебування Януковича в міжнародному розшуку. «Скасовуючи ухвалу слідчого судді Печерського районного суду міста Києва, Київський апеляційний суд виходив з того, що прокурором не доведено факт оголошення підозрюваного Януковича В.Ф. у міжнародний розшук, як того вимагають положення ч. 6 ст. 193 КПК України... Стороною обвинувачення ані довідки, ані витягу із бази даних Інтерполу, які б підтверджували перебування підозрюваного Януковича В.М. у міжнародному розшуку, ані слідчому судді Печерського районного суду міста Києва, ані суду апеляційної інстанції не надано», – йдеться у офіційному повідомленні. В офісі генерального прокурора зазначають, що щодо Януковича діє друге рішення про заочний арешт, а також суд виніс постанову про його затримання для обрання запобіжного заходу. Майже рік тому Оболонський районний суд Києва визнав Януковича винним у державній зраді та засудив до 13 років ув'язнення.

18 листопада Організаційний комітет оголосив переможця у конкурсі на найкращий ескіз великого Державного герба України. Ним став Олексій Кохан, з яким укладе угоду Міністерство культури. За повідомленням міністра культури та інформаційної політики Олександра Ткаченка, журі отримало 125 робіт, з них до конкурсу допустили 112 робіт. Другу премію не призначали, проте призначили третю. Переможці отримають грошову винагороду (перша премія – 100 тисяч гривень, третя премія – 30 тисяч гривень). Згідно зі ст. 20 Конституції, Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради. Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України). Такий конкурс вже оголошували тричі: у 1991-му, 2001-му та 2007 роках, однак щоразу безрезультатно. Вони не були внесені на розгляд парламенту. В інтернеті проєкт переможця викликав шквал критики та безліч пародій.

У неділю, 22 листопада, відбувся другий тур виборів мера в 11 містах. Вони пройшли у Дніпрі, Слов'янську, Нікополі, Ужгороді, Бердянську, Дрогобичі, Львові (діючий мер Андрій Садовий («Самопоміч») та Олег Синютка («ЄС»)), Миколаєві, Полтаві, Рівному та Черкасах. Результати голосування мають бути оприлюднені до 27 листопада включно.

Український плавець Михайло Романчук встановив новий рекорд Європи з плавання вільним стилем на короткій воді на дистанції 800 метрів. Його результат – 7:25. Попереднім рекордсменом впродовж восьми років був француз Яннік Аньєль (7:29). Українець виступає за італійську команду Aqua Centurions. Романчук – дворазовий чемпіон Європи в Глазго, а також срібний призер чемпіонатів світу в Будапешті і Кванджу.

Підготувала Христина ЗАНИК

ГРОМАДА

«Українська мама» щецінської громади

«Українська мама», «Людина-установа», «Історія щецінської громади» чи просто «Пані Оля» – саме так найчастіше називають Ольгу Ласку, яка 6 листопада відзначила свої 90-ті уродини. Її знають, однак, не тільки на Щецінщині, а й усюди, де піклуються про українське життя.

Андрій Вонторський – поляк за національністю, україніст за професією – знайомство з Україною, її мовою та культурою, а також громадою у Щеціні почав саме з Ольги Ласки. Після війни його мама й тітка приїхали до цього міста з Волині.

– Навесні 1991 року я прийшов на Шевченківський концерт, який проходив у одному з культурних будинків Щеціна. Захід організувала українська громада. Попри те, що я багато чого тоді не зрозумів, особливо коли діти читали українською мовою вірші Тараса Шевченка, з концерту я вийшов захоплений. У фойє я побачив, що одна жінка продає українські книжки, а вчити мову хотів уже тоді, – розказує Андрій Вонторський. Тією жінкою була саме Оля Ласка. Нинішній україніст вирішив купити вірші Лесі Українки, однак виявилось, що не має при собі достатньо грошей. Тоді пані Оля розпитала Андрія, де він живе, – й після того, як виявилось, що вони сусіди, запропонувала взяти книжку, а розрахуватися пізніше.

– Людям потрібно довіряти, а я впевнена, що ця книга більше потрібна вам, ви ж дуже хочете її мати. Ви – чесна людина, тому гроші віддасте, – сказала тоді пані Оля. Звичайно, за книжку він розрахувався, і відтоді його сім'я заприятелювала з Ольгою. Дружба була настільки міцна, що Андрій почав величати Олю Ласку своєю «українською мамою». Вона ж бо особливо піклувалася про молоде покоління – аби воно виростало в українській традиції. Андрій каже: згодом жартували, що у Польщі відбувається не лише процес асиміляції українців, але й процес українізації поляків, і він сам – найкращий цьому

приклад. «Українізованим» поляком він став завдяки Ользі – до сьогодні Андрій є членом української громади у Щеціні, бо, як каже, перший контакт з нею був настільки вдалим та доброзичливим, що він захотів знайомитися з меншиною і далі.

Ольга Ласка народилася у селі Красне – нині це Буський район Львівської області – однак через лихоліття війни опинилася на Лемківщині. У 1957 році вона переїхала жити до Щеціна, де навчалася на україністиці у Вчительській семінарії. Згодом почала працювати у воеводському управлінні Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), займаючись активною громадською діяльністю. Пані Ольга – перша вчителька української мови у Щеціні, у 1962-1982 роках працювала у Початковій школі № 69. Після трансформації УСКТ в Об'єднання українців у Польщі (ОУП) Ольга активно долучилася до діяльності новоствореної організації.

Генрик Колодій, почесний консул України у Щеціні, познайомився з Ольгою Ласкою, ще коли був малим хлопцем. Старший брат Богдан привів його до домівки УСКТ, що розташовувалася тоді на вулиці Міцкевича. З того часу пані Ольга була присутня і у його житті, і в житті його родини.

– Після багатьох років спілкування я назвав пані Олю своєю «організаційною мамою». До сьогодні вона має «право» критично оцінювати мої почини, оскільки вона говорить завжди з добрими намірами і бажанням допомогти. Спілкуючись стільки років, ми ніколи не сварилися. Звичайно, ми дискутували й мали різні думки, однак не сварилися. Вона для мене – немов дороговказ. Колись я був чи не наймо-

лодшим членом Головного управління УСКТ і саме завдяки їй допомозі заглиблювався у життя українців. Пам'ятаю, як ми разом їздили по селах – мобілізувати людей, аби вони голосували за першого нашого депутата до Сейму Володимира Мокрого. Нас тоді єдило українство – і так залишається до сьогодні. Мені просто важко уявити собі українське життя без пані Олі, тому тішуся, що вона, маючи 90 років, і далі живе справами нашої громади, – каже Генрик Колодій.

Він підкреслює: говорячи про пані Ольгу, слід також згадати її чоловіка Петра Лахтюка, який разом з нею дбав про патріотичне виховання молоді.

– Вони давали українцям зрозуміти, що національну меншину у Польщі слід розглядати в контексті також України, а не тільки рідних земель, звідки нас виселили. Ми ж бо – частина великої нації. Я завдячую пані Олі розумінням національної свідомості саме у широкому контексті, що допомогло мені стати почесним консулом. Велика заслуга у цьому – саме пані Олі, – підкреслює Генрик Колодій. Щонеділі вони разом з дружиною Терезою намагаються відвідати могилу Петра Лахтюка та поставити там свічку пам'яті.

Степан Колосівський – юрист та громадський діяч – познайомився з Ольгою у 1975 році, коли приїхав до Щеціна після навчання. Як кожна молода людина, яка опинилася в чужому місці, він пішов насамперед до домівки УСКТ, що на той час розташовувалася на вулиці Війська польського. Саме там він зустрів Ольгу Ласку. Степана вразила її активна участь в українських справах та життєва мудрість, яку було добре видно під час різноманітних дискусій. Вона була людиною-скарбом, оскільки все, створене українцями на Щецінщині, було великою мірою заслугою саме Ольги.

– Пані Оля дійсно була «серцем домівки», а для молодих людей, які приїхали жити до Щеціна, – «українською мамою», оскільки і вона, і її чоловік Петро Лахтюк були дуже відкриті до людей. Вони розпитували, звідки ми приїхали, і запрошували брати участь в українському житті. Пані Оля – вчителька за професією, однак, крім викладання у школі, вважала своїм завданням виховувати в українському дусі усіх молодих людей, які опинилися у Щеціні, – каже Степан Колосівський. Тому її роль у збереженні українцями своєї ідентичності після виселення – неопіненна.

Із перших років існування УСКТ Ольга активно включилася у розвиток організації: вона разом з іншими діячами їздила по селах і активізувала місцевих українців. Саме вона багато років розповсюджувала на Щецінщині українські книжки та газету «Наше слово».

Богдан Білецький, нинішній голова щецінського гуртка ОУП, познайомився з Ольгою ще 1964 року, маючи всього 17 років.

– Ми зустрілися у домівці. Перше питання, яке вона мені поставила, – звідки я приїхав. Вона завжди щиро вітала всіх, хто приходив до домівки. Попри те, що пані Оля неодноразово казала звертатися до неї на «ти», я ніяк не міг цього зробити. Для молодих людей вона завжди була пані Олею, ми всі її слухали й ніхто не смів відмовити. У неї був неймовірний досвід праці та ще більші знання, – каже Богдан Білецький. Саме завдяки Ользі він став членом УСКТ. Разом з нею він об'їздив чи не усі навколишні села, у яких жили українці і де створювали тоді відділи організації. Ольга Ласка долучалася до будь-якої роботи: від проведення різноманітних культурних ініціатив, збору членських внесків до просто приготу-

вання бутербродів для голодних відвідувачів домівки. Усе це вона робила з усмішкою. Ще до пандемії Ольга брала участь у всіх заходах української громади.

– Рік тому на Шевченківських святкуваннях вона з пам'яті цитувала вірші, які інші читали, – каже Богдан Білецький. Її великою любов'ю була саме Шевченкова поезія, а завдяки українським книжкам вона заохочувала молодих людей приходити до домівки. Степан Колосівський до сьогодні пам'ятає вірш-молитву, якого навчився саме від Ольги:

*Коли до Господа молитву
мені приходить піднести
у важкий час,
я не прошу його в хворобі, у битвах
ні сил до важкої праці, бо все це є у нас.
Але, ставши навколівши як треба,
здавши безліч важких і мені
важких справ,
я попросив його, царя землі й неба,
щоб розуму нам, українцям, дав.*

Колишня вчителька з пам'яті цитувала українських поетів та письменників, а молодих людей це захоплювало.

– Зараз пані Оля має щораз більше проблеми з зором, а пізнавала світ вона насамперед через книжки. Пам'ятаю, що ще кілька років тому вона завжди заходила до домівки з новим вивченим на пам'ять віршем, – каже Ольга Дуда, суспільна діячка. Вона вперше зустріла Ольгу Ласку в середині 1980-х років, коли приїздила до Щеціна на репетиції музичного гурту «Чумаки». Коли згодом вона стала працівницею УСКТ, пані Оля знайомила її з роботою організації та загалом суспільною діяльністю.

– Сьогодні у Польщі живе багато мігрантів з України, які звертаються до ОУП із різними проблемами. Добре мати змогу проконсультуватися з людиною, яка має не лише організаційний, але й насамперед життєвий досвід. Бо ж пані Оля на Лемківщину потрапила з-під Львова ще у 1940-х роках, а звідти приїхала до Щеціна на навчання. У її особистості немовби поєднуються долі і мігрантки, і виселенки. До пані Олі варто дослухатися, покластися на її досвід, – каже Ольга Дуда.

Іван Сирник, нинішній голова Щецінського відділу ОУП, також познайомився з Ольгою у 1980-х роках, коли переїхав до міста після навчання. Зустрів її, як і інші молоді люди, у домівці УСКТ.

– Пані Оля завжди була і є надалі нашою доброю опікункою. Вона для мене – немовби бабуса, на яку я завжди міг покластися. Це – людина з неймовірним авторитетом. Особисто я не знаю нікого з української громади у Щеціні, хто би не звертався до неї за порадою. Вона допомагала іншим будувати світогляд та патріотизм. Пані Оля усе своє життя ставила на першому місці Україну, церкву та все, що рідне, тому українцям в Щеціні пощастило, – каже Іван Сирник.

Сьогодні на літературні теми Ольга Ласка розмовляє також з Ольгою Гофман. Її батьком був український письменник Василь Ткачук. Вона разом з іншими українцями допомагає пані Олі у щоденних питаннях.

– Намагаюся відвідувати Олю принаймні тричі на тиждень, щоби вона не почувалася самотньо. Хочу, щоби вона була в курсі усіх справ. Ми розмовляємо на буденні теми, але також – про літературу, оскільки Оля, навіть п'ючи чай, декламує вірші Тараса Шевченка. Вона у дуже добрій і фізичній, і психічній формі, – каже Ольга Гофман.

Тож бажаємо ще довгих літ у здоров'ї!

Анна ВІННИЦЬКА

Фото надано Ольгою Ласкою

ГРОМАДА

Листи від читачів

Дорога пані Олю!

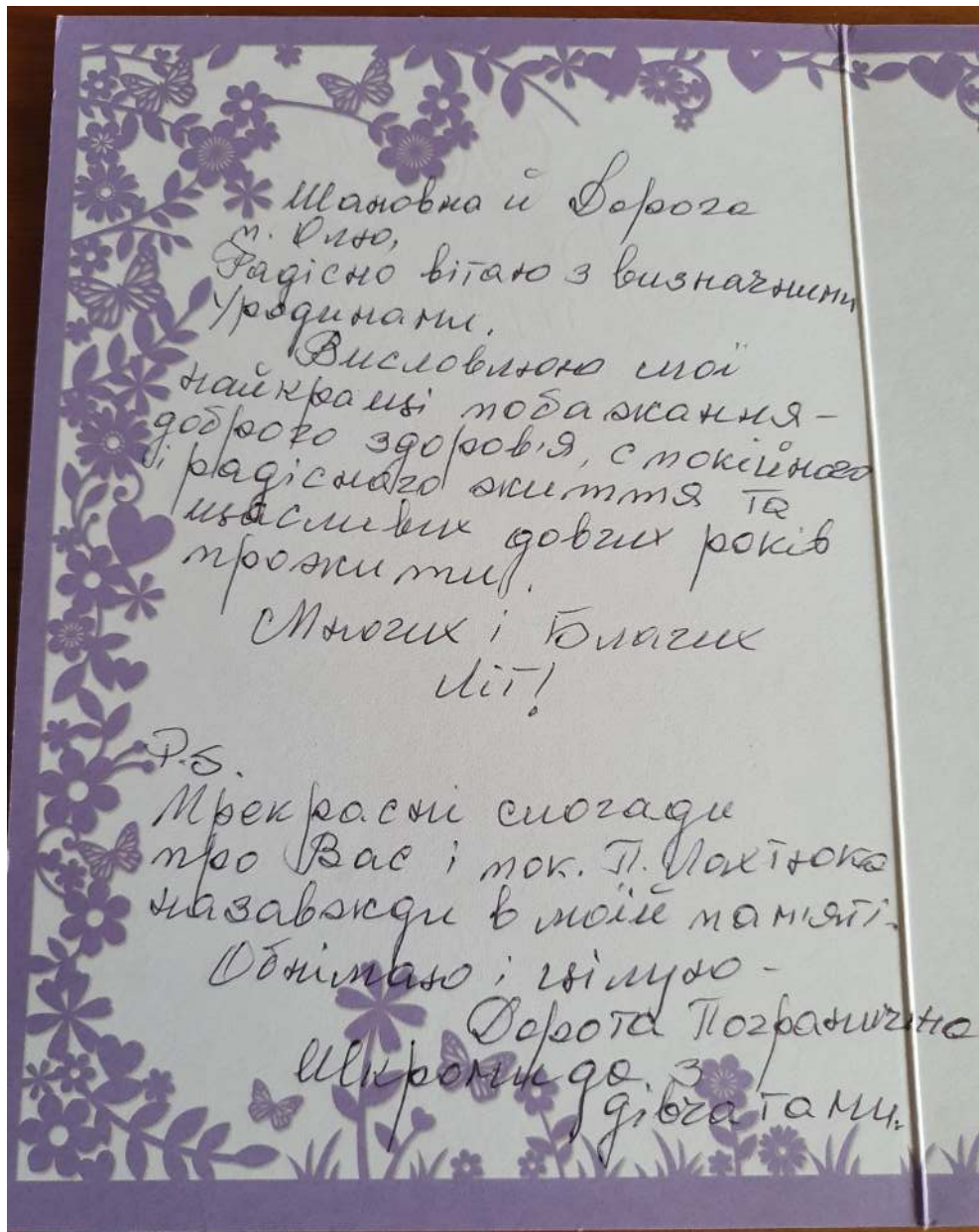
Ще досі бринить Ваш голос, а в душу глибоко запала наша розмова, Ваші розповіді, які повернули мене в дитинство та юність в незабутньому українському Щеціні. Безмежно вдячна Вам за цю розмову. Надіюся, що мій лист застане Вас в доброму здоров'ї та настрої. Я просто не можу повірити, що Ви на порозі цієї величній ювілейній дати Вашого народження. Від душі вітаю Вас, дорога моя перша вчителько, з Вашим дев'яностоліттям. Нехай Всевишній дарує Вам щедрі ласки як найкращого здоров'я та благополуччя у Вашому житті. У Ваш особливий день народження полине до Небес моя щира молитва за Вас, щоб у такий спосіб з'єднатися з Вами. Завжди мріяла прийти ще раз до Щеціна і відвідати Вас. Зараз все майже зупинилося через вірус і погодилося, що не завжди мрії здійснюються, але незатертими залишилися спомини про Вас і незабутнього Пантелеймона — людину-легенду. З відстані часу та на порозі старості усвідомлюю, якою ласкою долі було знайомство з Вами і паном Петром-Пантелеймоном. Ви обоє були душею нашого життя в Щеціні і не тільки. Окрилені ідеєю любові до України, Ви передавали цю любов іншим, випромінюючи стільки тепла та позитиву. Ці Ваші дари душі я берегла на життєвих дорогах на чужині. Вони завжди зігрівали. Дякую Вам, дорога пані Олю, за все.

Звичайно, спогади з дитинства овіяні казкою материнської та батьківської любові та безтурботності. Моє дитинство було збагачене особливою атмосферою української громади в Щеціні.

Запам'ятала Вас як прекрасну вчительку української мови, як надзвичайно активну в популяризації української книжки, «Нашого слова» та всього, що вкладалося в життя української громади. Активістів завжди не вистачає. Адже ж це люди, здатні пожертвувати своїм часом, енергією, знанням, а часом — і здоров'ям. І Ви, пані Олю, були і є саме такою: завжди усміхнена, активна, привітна, працьовита та віддана ідеї. А незабутній і неперевершений пан Пантелеймон для мене був душею української пісні. Пишучи ці рядки, таким виразним стає його образ з нерозлучною бандурою, оксамитним голосом та чудовим співом. Назавжди залишилися в пам'яті такі слова (а було це у Тшенсачу на пляжі... з бандурою, коли ми всі сиділи, співали): «Марусю, Марусю, якби ти знала, як часто мені доводилося дивитись смерті в очі на Воркуті...». Тоді я шістнадцятилітньою навіть не знала, що таке Воркута, але відчувала, що це мусіло бути щось страшне. Пройшло чимало років на чужині, де доступними були матеріали про Гулаги та заслання у вічній мерзлоті, дізналася про ці страхіття, а тема ця завжди мене дуже цікавила. І надалі прочитую книжки з цієї тематики та згадую унікального Пантелеймона, який мав щастя вирватися з лабет лютого ворога і зустріти Вас, пані Олю, щоб разом як прекрасна пара пройти життя, даруючи іншим стільки добра і ласки. Дякую Вам, дорога пані Олю, за дари Вашого великого серця, ці нетлінні вартості, які допомагають берегти храм в душі на життєвих дорогах. Я завжди буду Вас обох пам'ятати.

З любов'ю та глибокою повагою

Маруся ПОГРАНИЧНА

Острозько-ольштинське партнерство університетів в дії

Національний університет «Острозька академія» з України став одним із наукових освітніх партнерів Вармінсько-Мазурського університету (ВМУ) в Ольштині.

Реальна співпраця розпочалася минулого місяця, коли протягом майже двох перших декад на стажуванні перебував науковець з Острогу Олександр Кашинський. Він проводив в регіоні наукові пошуки і збирав матеріали для докторської дисертації та наукових статей. Міжуніверситетську співпрацю ініціювала проф. д-р габ. Тереса Астратович-Лейк з ВМУ, яка стала також координаторкою наукових зв'язків. Саме вона у листопаді минулого року, під час візиту офіційної делегації Сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства в Україну, запропонувала від імені свого університету співробітництво «Острозькій академії». Майже десять років тому проф. Астратович-Лейк ініціювала також наукову співпрацю із Національним університетом «Львівська політехніка» та Національним університетом ім. Івана Франка у Львові, яка триває до сьогодні.

— Перебування на Вармії та Мазурах стало мені у нагоді як в науковому, так і побутовому плані, допомогло написати наукову статтю, — каже докторант Олександр Кашинський. — Також принесло досвід у сфері розвитку громадянського суспільства, я детально побачив і зрозумів, як діє тут система місцевого самоврядування. Я працюю в Україні як аналітик, тому зможу використовувати здобуті знання і досвід як рекомендації щодо формування місцевого самоврядування, тим більше, що в нас зараз активно триває децентралізація. Поки що це тільки верхівка айсберга, і нам ще треба набиратися практичного досвіду. Оскільки українська реформа децентралізації здебільшого була фактично скопійована з польської, то нам варто скористатися із польських зразків, щоб не наробити подібних помилок.

Олександр Кашинський пише докторську дисертацію про популізм в політиці Центрально-Східної Європи.

— До теми входить і Польща, — пояснює він. — Намагаюся порівнювати польський популізм з українським. Доходжу до висновку, що він схожий, але якщо говорити про вплив на політику, то в Україні він більший. Як в Польщі, так і в Україні помітний поділ суспільства на традиціоналістську та ліберальну частини. У прийомах нашої нової влади чітко видно популізм, взяти хоча б ініційоване президентом України опитування під час місцевих виборів. Мовляв, я хочу знати — чого хоче народ. Насправді ж вони з народом не рахуються.

Перебуваючи на стажуванні в Інституті політичних наук ВМУ, Олек-

сандр Кашинський взяв участь в дискусії «Зелений порядок або знищена земля? Чи перспективна стратегія Єврокомісії поміняє економічну стратегію старого континенту?», організованій в межах кінофестивалю «WAMA», а також — у відкритті виставки «Галерея мазурського портрета» та у «Мазурському дні», під час якого воєводській бібліотеці передали архів провідного мазура Кароля Малка. Науковець прослухав доповідь проф. Анджея Саксона з Університету Адама Міцкевича в Познані про долю мазурського населення під час Другої світової війни. Зустрівся з віцемаршалком Вармінсько-Мазурського воєводства Мироном Сичем, від якого довідався про минуле і сьогодення 70-тисячної української національної меншини на Вармії та Мазурах, ознайомився з історією регіону та його політикою відносно національних меншин та структурами самоврядування. Зустрічався теж з уповноваженим маршалка воєводства у справах національних меншин Віктором-Мареком Лейком та брав участь в засіданні Комісії національних меншин Сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства.

— Незважаючи на пандемію, ректорам наших університетів у вересні, хоча і з деяким запізненням, але вдалося підписати договір про співпрацю, а мене призначено координаторкою, — розповідає проф. Тереса Астратович-Лейк. — Ми використали можливості Національного агентства академічного обміну ПРОМ і запросили на стажування двох докторантів «Острозької академії». Олександр Кашинський вже пройшов стажування у жовтні, а другий кандидат навідається до нас в лютому наступного року. Через пандемію бувають деякі запізнення і обмеження в програмі стажування, але на перспективі співпраці я дивлюся з оптимізмом.

Представники обидвох університетів працюють над програмою здобуття учасниками обмінів подвійних дипломів в галузі політології і національної безпеки. Готується теж договір про обмін в рамках міжнародної програми «Еразмус+», щоб уже наступного року кандидати могли подавати заявки на участь в ній. Навесні наступного року має відбутися європейська конференція політологів, перенесена через пандемію з жовтня. У ній передбачена панель за участі українських науковців зі Львова та Острога. ■

Степан МІГУС

Фонд Український Народний Дім у Перемишлі

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

«Лемки справжні» і «лемки Сталіна»

Лемківські лідери, які не визнають приналежності до українського етносу, вважають, що польська влада не дотримується положень Закону про національні та етнічні меншини. На їхню думку, цей закон чітко розрізняє лемківську та українську спільноти, тому той, хто не вважає себе виключно лемком, не повинен отримувати дотацій в межах державної фінансової підтримки лемків.

Не вказаний прямо головний об'єкт застережень — це Об'єднання лемків, яке не розділяє ці ідентичності. Така позиція в очах опонентів «знецінює лемківську громаду». Цей виношуваний роками закид нещодавно повторили на засіданні сеймової Комісії нацменшин, на якому розглядали урядові звіти щодо ситуації лемків у Польщі та освіти цієї громади. Своєрідний заклик «викинути українство з лемківства» знову не здобув підтримки. З боку державних службовців не пролунало жодних пов'язаних із цим заяв. Отже, декому доведеться «воювати» далі.

Витривалим бійцем на цьому полі залишається, безперечно, Дам'ян Трохановський — віцеголова товариства «Руська Бурса». На засіданні він говорив, зокрема, наступне: «Нагадую усім, що ніхто інший, як Сталін та його прибічники у 20-х роках XX століття вигадали, що лемки є частиною українського народу». Оскільки в безмежному світі ідей є й такі, можна тільки радіти, що Трохановський не переконував, ніби Сталін вигадав і весь український народ. Далі віцеголова зауважив, що державна підтримка «частини української громади, яка називає себе лемками» означає відкидання будь-яких проявів відновлення лемківської мови, оскільки

ки це середовище заперечує її існування взагалі. «Ви підтримуєте так звані «лемківські» кола, які фактично виступають проти лемківської громади, знецінюючи будь-які прояви її функціонування», — відзначив Дам'ян Трохановський, вбачаючи загрозу вже не лише у мові, яку інші сміють вважати говіркою, але й в існуванні лемківства у цілому.

Він нагадав також, що під час перепису населення 2011 року близько 300 людей, що належать до лемківської меншини, заявили також про свою приналежність до українського народу. На його думку, це — єдині читачі квартальника «Ватра» (який видає Об'єднання лемків), що завдяки державній дотації виходить тиражем 500 примірників. З іншого боку, якщо це такий очевидний механізм, то держава негайно повинна щонайменше у десять разів збільшити тираж «Нашого слова». Але Дам'ян Трохановський, мабуть, такої дійсності би не бажав, бо в тижневику є щонайменше одна сторінка, яка йому заважає. Два роки тому він так само на засіданні комісії, використовуючи маніпулятивні спрощення, скаржився, що на цій сторінці публікують тексти, які суперечать польським державним інтересам. Керований почуттями «правильної громадянської позиції», він

заявляв, що може вислати скани цих матеріалів навіть депутатам. Що ж, «Лемківська сторінка», як відомо, залишилась, як і весь тижневик, тож воювати доводиться далі.

Проте слова Дам'яна Трохановського щодо «Ватри» можна пояснити просто — от вам черговий приклад недоцільно витрачених державних грошей. Невідомо тільки, на основі чого він співставляє кількість певних заяв із кількістю читачів часопису. Варто відзначити, що у переписі населення 2011 року різних, зокрема й «подвійних», лемківських заяв було 10 з половиною тисяч. 5600 людей визнали лемківську ідентичність як першу і єдину. До речі — якщо Сталін вигадав українських лемків, то хто тоді придумав польських, бо й такі подвійні ідентифікації трапилися у переписі? Отже, якщо я правильно розумію Трохановського, п'ять тисяч людей зі збереженою лемківською ідентичністю не повинні отримувати державну підтримку. Може, тут варто нагадати, що людство вже мало суперечки щодо «національної чистоти» і, як відомо, краще від цього не стало. Навпаки — це були дуже трагічні сторінки історії.

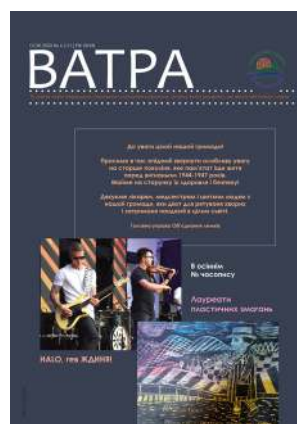
Лемківсько-українського розділення в душі польського закону про нацменшини добивається й віцеголова Асоціації (Стоваришіння) лемків Олена Дуць-Файфер. Вона, зі свого боку, переконувала, що організована Об'єднанням лемків «Ватра» у Ждині «радше сприяє підтримці чи розвиткові української ідентичності серед лемківської меншини». Водночас вона не заперечує право на самоідентифікацію, але у випадку

лемків-українців пропонує, аби держава сприймала їх як сілезців — ідентичність є, але без правового статусу. З огляду на те, що державні службовці у своїх звітах до лемків зарахували й тих, що ідентифікують себе також як українців, Олена Дуць-Файфер заявила, що документ виглядає так, «ніби був написаний ще у радянські часи».

Отже, для деякого українське лемківство, мабуть, назавжди залишиться протиправним витвором радянської доби. Шкода лише, що такі люди не помічають: своїми прагненнями до чітких розрізень самі наближаються до світу тоталітарних цінностей. Два роки тому Дам'янові Трохановському на аналогічні закиди відповіла представниця Міністерства внутрішніх справ і адміністрації. Вона пояснила, що держава не може відмовляти громадянам у праві на самоідентифікацію. І підкреслила також, що закон про нацменшини не вказує на одну й однозначну ідентичність — адже багато хто, наприклад, походить зі змішаних сімей. Держава не має механізмів для заборони окремим групам мати національні симпатії, так само як не існує мірил того, хто є кращим лемком.

Ця позиція, на щастя, досі залишається актуальною. Це означає, що державу не вдалося використати як арбітра у суперечці між «справжніми» і «сталінськими» лемками. Хоча такі спроби, очевидно, не припиняться, тим більше, що на 2021 рік запланований черговий перепис населення у Польщі. Як видно, не всім подобається, що 10 років тому такий захід дозволив громадянам заявити про більш ніж одну свою ідентичність. ■

Григорій СПОДАРИК

«Ватра», осінь, №4, 2020, 28 с.

Лемківська «Ватра» на осінь

«До уваги цілої нашої громади! Просимо в час епідемії звернути особливу увагу на старше покоління, яке пам'ятат іши життя перед вигнанням 1944-1947 років. Майме на старунку їх здоров'я і безпеку! Дякуємо лікарям, медсестрам і шитким людям з нашої громади, які діють для рятування хворих і затримання пандемії в цілм сьвітї», — цими словами подяки від Головної управи Об'єднання лемків (ОЛ) починається осінній номер «Ватри». Що ще знайдемо у ньому?

У лемківському часописі є кілька статей, присвячених представникам лемківської громади, яких не стало цього року. Укач Гиба у матеріалі про цьогорічну «Лемківську ватру» у Ждині загадує постать Стефана Гладика. Він не лише був багаторічним головою ОЛ, але й головою оргкомітету фестивалю.

Роман Підлипчак, зі свого боку, написав спогад про свого брата Андрія.

Уродженець лемківського села Пантна багато років був головою гуртка Українського суспільно-культурного товариства у Зеленій Горі, членом Головного правління УСКТ, а пізніше — Об'єднання українців у Польщі та Об'єднання лемків. Андрій Підлипчак допомагав організовувати навчання української мови та заохочував батьків, аби вони відправляли своїх дітей на ці заняття. Також підтримував українських священників, коли вони проводили перші греко-католицькі літургії в Зеленій Горі. З огляду на свою активність Андрій Підлипчак був під постійним наглядом комуністичної Служби безпеки. Судові процеси проти нього, пов'язані з висвяченням його братів, тривали кілька років.

Ще один матеріал-спогад присвячений Михайлові Шмайді — одному з найбільш талановитих післявоєнних українських письменників Словаччини. Він не зміг уповні розвинути свої здібності через політичні події після 1968 року, коли йому заборонили друкуватись і працювати в Музеї української культури у Свиднику. Михайла Шмайду знали не лише як письменника і громадського діяча, але і як фольклориста, який вивчав і записував народну творчість лемків. «Він був, може, для деякого карпатським русином, але духом, серцем і розумом був русином-українцем історичної та сучасної України», — пише у своїй статті професор Михайло Роман. Михайло Шмайда помер у 2017 році. Цього року він відзначав би столітній ювілей.

У формі спогаду написана також стаття Івана Олійника родом із бойківського села Творильне. Його знають українці не лише у Польщі, але навіть у Канаді чи США. Усе завдяки тому, що Іван був учителем, а пізніше — вихователем у гуртожитку українського ліцею у Лігніці. Він допомагав шкільним колективам, а сам був членом хору «Журавлі», до якого заохочував приєднуватись молодь. «48 років прожив я у Лігніці, і це заслуговує на окрему статтю», — пише Іван Олійник.

Ще одним героєм осіннього номера «Ватри» є Микола Горбаль. Український поет, політик та громадський діяч народився у 1940 році у селі Воловець на Лемківщині.

Традиційно у «Лемківській хроніці» часопису розмістили також короткі повідомлення про те, чим жила громада в останні місяці. Є у «Ватрі» дитяча сторінка з віршами, ребусами та іграми, а також вітання для ювілярів. ■

Павло ЛОЗА

«Лемківська ватра», Ждиня, 1984 рік

Фото з архіву організації

Історія

«Долі нашої смутний узор»

Микола Зеров та радянська репресивна машина

Урочище Сандармох (Медвеж'єгорський район, Карелія) – сумнозвісне місце, що відлунує у нашій свідомості моторошними фактами жорстокого і цинічного знищення інтелігенції, світочів епохи, яких обвинуватили лише в тому, що їх не можна було перетворити на зразкових радянських громадян. Це місце, де смерть була поставлена на конвеєр, де вбивці виконували план. Тут з 1 по 4 листопада 1937 року розстріляли ціле покоління представників української інтелектуальної еліти: засновника українського театру «Березіль» Леся Курбаса, поета і літературознавця Миколу Зерова, письменника Григорія Епіка, письменника-драматурга Миколу Куліша, історика Сергія Грушевського, письменника-перекладача Валер'яна Підмогильного, академіка, географа і картографа Степана Рудницького, професора історії Володимира Чехівського.

1111 смертних вироків виконали у ці листопадові дні, які згодом стануть чорними днями в українській історії. Як стверджує Оксана Забужко, митці «Розстріляного Відродження» випереджали свій час на кілька десятиліть і мали зробити величезний вплив на всю європейську й світову культуру. Таким чином за кілька днів була знищена перспектива якоїсь зовсім іншої України: непровінційної, модерної, передової, європейської. Тоталітарна репресивна машина топтала, нівечила, розчавлювала фізично, маючи на меті передусім вибити з-під ніг національний ґрунт, оскільки режиму була потрібна немічна, залякана, слабка республіка, покійна і цілком залежна від «хазяїна». Україна майже такою тоді й була – знесилена репресіями, які розпочалися ще у 20-х, Голодомором, із заляканою інтелігенцією та безправним селянством, загнаним у колгоспи.

Нечуваний цинізм режиму полягав ще й у тому, що він повсюдно і активно знищував пам'ять про розстрільні операції. Тільки злочинці здатні так ретельно приховувати сліди своїх злодіянь. Довгий час Сандармох, як і київська Биківня та десятки інших місць масових розстрілів «ворогів народу», був таємницею за сімома печатками. Але пам'ять не можна знищити, вона має здатність відновлюватись, оскільки спільне горе згуртовує і загартовує, відкриваючи шляхи до пошуків правди. Цю правду було віднайдено, у буквальному сенсі «відкопано», лише через 60 років після жахливих спецоперацій. Про долю тисяч в'язнів Соловецьких таборів стало відомо 1997 року, коли на основі архівних матеріалів правозахисник із Петрозаводська Юрій Дмитрієв разом із головою організації «Меморіал» із Петербурга, істориком Веніаміном Іоффе, провели спеціальне дослідження. Максим Рильський колись писав: «Пам'ять серця жорстока, та без неї тяжче, як при ній».

Життя до арешту

Нині, коли відкрито архіви і є доступ до документів під грифом «цілком таємно», літературознавці-науковці ґрунтовно досліджують і вивчають деталі біографій представників «Розстріляного Відродження». Завдяки цим розвідкам увиразнюється історико-культурна і політична атмосфера столітньої давнини і набувають нового осмислення події сьогодення. Серед таких праць слід виокремити одну з останніх книг літературознавця Володимира Панченка (він відійшов у вічність 14 жовтня 2019 року) «Повість про Миколу Зерова», що вийшла друком у видавництві «Дух і Літера». Адже життя цього поета, історика літератури, перекладача – це символічна трагічна ілюстрація епохи радянських шаблонів: страху, доносів, репресій.

Він народився 130 років тому на Полтавщині у багатодітній родині вчителя. Завдяки батькові усі діти в сім'ї Зерових (дві доньки і п'ятеро синів) здобули освіту, досягли значних успіхів у різних

▲ Портрет Миколи Зерова

сферах української науки та культури. Однокласником Миколи у школі був Павло Губенко, якого тоді ще не знали як Остапа Вишню. Микола вже тоді вирізнявся чудовою пам'яттю та ерудицією. Друзі проробляли з ним такий експеримент: давали прочитати сторінку підручника з богослов'я і, скупившись навколо Миколи, стежили за рухом його очей (текст мав бути прочитаний лише один раз). Потім книгу забирали, а він повторював уривок слово в слово.

З раннього дитинства Микола розмовляв українською мовою, хоча в родині під впливом батька домінувала російська (але мати надавала перевагу українській). Після Охтирської та Київської гімназій обрав історико-філологічний факультет Київського університету Святого Володимира. 1914 року Зерова призначили викладачем історії Златопільської чоловічої, а з 1916 року – ще й жіночої гімназій. Учні полюбили цікавого і дотепного вчителя. Коли дізналися, що він від'їжджає до Києва, дуже жалкували, тепло прощалися з ним, не хотіли відпускати.

Київ зустрів старими друзями і новими подіями. Микола Зеров став викладачем латини у Другій київській гімназії, одночасно працював редактором журналу «Книгар». У цей період (1918–1920 роки) він познайомився з художником Георгієм Нарбутом, довкола якого ґуртувалася еліта української культури: Павло Тичина, Лесь Курбас, Михайло Семенко. Частим гостем у цьому товаристві став і Микола Зеров.

1920 рік був знаковим для 30-річного викладача. Він одружився з Софією Лободою, донькою професора Федора Лободи, з якою Микола познайомився ще 1912-го, але війна розлучила їх на 8 років. Також 1920 року побачила світ його антологія римської поезії.

Голодні роки та пізніший «зоряний час» професора

Під час голоду 1920-х Зеров переїжджає з Києва до Барішівки, де за лекції платили «продуктовою натурою». Тут

він працює близько трьох років разом зі своїми друзями Павлом Филиповичем, Михайлом Драй-Хмарою, Юрієм Кленом, Максимом Рильським – їх нарікли неокласиками. Тут з'являється багато перекладів, низка сонетів, декілька оповідань. Зеров підтримував у своїх творах дух класики, вишукану мову, орієнтацію на європейську літературу.

1923 року Микола Зеров став професором української літератури Київського інституту народної освіти (так називався тоді Київський університет). Це була його зоряна година. Він викладає, пише, перекладає, бере участь у літературних диспутах, публікує матеріали про сучасну літературу у виданнях «Світло», «Літературно-науковий вісник», «Труд», «Вільна українська школа», «Книгар», «Нова громада», «Червоний шлях», «Життя й революція», «Бібліологічні вісті», «Слово», «Сяйво». Микола Зеров любив людей, і люди любили його. Того ж 1923 року в родині народився син Костянтин (Котик), який наповнив життя поета світлом і новим сенсом.

Серед студентів Микола Костянтинович користувався неабиякою популярністю. Про його лекції ходили легенди. Коли виступав Зеров, студенти інших факультетів залишали свої аудиторії і бігли слухати улюбленого викладача. Прекрасний оратор-полеміст, він умів і любив виступати, вести публічні дискусії, і робив це віртуозно, логічно й ґрунтовно аргументуючи свою думку, чим часто зривав бурхливі оплески слухачів. Не раз його дружина Софія Федорівна зауважувала: «Оплески пробають лише артистам, а ти не артист – тобі їх не пробають!» Ці слова виявилися печально пророчими.

На країну тим часом насувалися смута, безлад та жорстокі криваві події. Репресії набирали обертів. 19 березня 1931 року заарештовують Максима Рильського, який після піврічних допитів зізнається у тому, що робив і чого не робив. 13 травня 1933 року пускає кулю в скроню Микола Хвильовий. 1934-го виносять розстрільні вирoki Григорію Косинці, Костянтину Буревію, Олексі Влизьку, Дмитрові Фальківському, обвинувачуючи їх нібито у причетності до вбивства Сергія Кірова.

«Перед живими мені вже виступати не доведеться»

Микола Зеров також потрапляє у поле зору органів. На початку 1934-го у журналі «За марксо-ленінську критику» з'являється стаття одного з його улюблених учнів – з відвертим натяком на буржуазно-націоналістичний стиль мислення вчителя. «Плач Ярославни або Агонія буржуазно-націоналістичної Камени» – критика збірки віршів Миколи Зерова «Камена», до якої увійшли як переклади римських поетів, так і оригінальні твори автора. Тоді для Зерова перевернувся світ, який він знав і любив, у який вірив, на який спирався. Володимир Панченко склав точний портрет самотнього творця: «Ерудит, любитель стилізацій, містифікацій,

жартівник, златоуст, цінитель класики й ключовий опонент сіратини та примітиву».

Драматичні події в житті Зерова почали нанизуватись у зловіще намисто. 1 вересня 1934 року його звільнили з роботи в університеті, а за два місяці заборонили займатися й науковою діяльністю. Найважчий удар був попереду – того ж таки 1934 року помер від скарлатини 10-річний син письменника Костик. Миколі Зерову довелося самотійно ховати дитину, оскільки дружина Софія у той час була в лікарні у тяжкому стані. Над могилою він читав вірші латинською мовою.

«Вам здався недоречним мій виступ? А хіба важко зрозуміти, що я ховаю не лише Котика, а й самого себе? Що я звертаюся до мертвого сина, бо перед живими мені вже виступати не доведеться. А що я цитував латинських класиків, то що ж, латинська мова теж належить до числа мертвих», – так Зеров прокоментував свої слова. Його вірші цього періоду сповнені душевного болю, розпачу і передчуття неминучого:

*...Осінній день, тепло і сонце ясне
Побачили мене сухим стеблом.
Стою німий і жити вже безсилый
Вся думка – з білим і смутним горбом
Немилосердно ранньої могили...
(Вірш «Finale», 1934 рік)*

Заарештували Миколу Зерова в ніч з 27 на 28 травня 1935 року. НКВС (Народний комісаріат внутрішніх справ; рос. – Народный комиссариат внутренних дел – НКВД) звинуватило його у «керівництві контрреволюційною терористичною націоналістичною організацією». Під час обшуку вилучили книжки «Політика» з дарчим написом розстріляного «терориста» Григорія Косинки та роман Пантелеймона Куліша «Чорна Рада». Цього було достатньо, щоб інкримінувати Зерову терористичну діяльність. За сфабрикованими обвинуваченнями його засудили до 10 років ув'язнення і відправили до Карелії горезвісним маршрутом «Ведмежа Гора-Кемь-Соловки». Аби ув'язнені не втратили інформаційного зв'язку з Україною, їхні рідні вдавалися до маленьких хитрощів: обклеювали зсердини сторінками зі свіжих книжок та газет коробки з надісланими скромними харчами.

«Посеред зрад немає вір, / не ходить поміж друзів друг...», – це рядки з вірша «У липні сніг упав...» Василя Стуса, який високо оцінював талант Миколи Зерова, його естетичні та етичні пріоритети. Поетичні твори, які Стус присвятив Миколі Зерову, можна трактувати як своєрідну форму мистецького спілкування авторів крізь десятиріччя.

9 жовтня 1937 року справу Зерова переглянула особлива трійка НКВС, його засудили до розстрілу. Батько Миколи щотижня писав у відповідні органи листи із запитанням про місце перебування сина. Нарешті звідти відповіли, що він помер у лікарні від запалення легень 1937 року. Дружині після війни написали, що не стало його 1942 року. Ані вона, ані батько не дізналися справжньої дати смерті. Миколу Зерова посмертно реабілітували 1958 року.

У Києві на Лук'янівському цвинтарі є його символічна могила, поряд зі справжнім похованням сина.

*...Навколо нас кати і кустодії,
Синедріон і кесарь, і претор.
Це долі нашої смутний узор...
(вірш «Чистий четвер, 1921 рік)*

Юлія КАМІНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Українська еміграція в міжвоєнний період та її участь у культурному житті Варшави

18 листопада в Українському домі у Варшаві відбулась онлайн-зустріч з Олександром Гнатюк та Ростиславом Крамарем. Розмовляли про українців, які жили та творили у Варшаві 100 років тому, про їхній вклад у розвиток польської культури, мистецьке середовище того періоду, відносини між польськими та українськими письменниками.

Захід був приурочений до 100-ї річниці Варшавської битви. Після 1920 року, коли Польща відновила незалежність, а українцям цього досягти не вдалося, Варшава стала одним із найважливіших центрів української еміграції. Про літературне та культурне життя, а також про значення Українського наукового інституту, що працював у Варшаві у 1930-1939 роках, розповіли: польська дослідниця в галузі українознавства, перекладачка та популяризаторка української літератури, співробітниця Інституту славістики Польської академії наук, професорка Олександра Гнатюк та фольклорист, працівник Варшавського університету, доктор Ростислав Крамар. Зустріч модерувала засновниця літературного клубу «По-сусідськи» Олександра Іванюк.

Ростислав Крамар, який походить з України, але вже понад 20 років живе у Варшаві, розповів, чому зацікавиться цією темою:

«Дуже прикметним є феномен творення української культури на еміграції, що дуже часто відбувалося у складних умовах. Значну частину цих людей складали молоді солдати, які після поразки в боротьбі за незалежність опинились у Варшаві. Їхня творчість була рефлексією про те, що відбулось. Історія цих українців є особливо важливою для таких, як ми, — хто опинився у Польщі з різних причин. Для мене особисто відкриття українського міжвоєнного періоду у Варшаві було способом «пустити корені» у цьому місті, аби польська столиця стала для мене ближчою. Я починав знайомитися з українськими сторінками історії Вар-

шави кінця XIX початку — XX століть. Спершу мене цікавила історія Соломії Крушельницької. Я шукав частину Великого театру, яка збереглася після війни у первісному стані, бо та будівля пам'ятала кроки Соломії. Це був дуже емоційний момент. Пізніше я досліджував інші українські постаті та відкривав нові сліди їхньої присутності. Це дозволяє мені краще почуватися та відчувати це місто. Відкриття «української частини» історичної мапи Варшави допомагає також зацікавити моїх польських студентів українською культурою — тут, у місті, де ми навчаємось, працюємо, живемо».

Олександра Гнатюк має протилежну історію — вона народилася у Варшаві, а живе останні кільканадцять років у Києві. Вона зацікавилася темою життя і творчості українських емігрантів у польській столиці у міжвоєнний період через пошуки власної ідентичності:

«Для мене важлива церква василіанів, у цьому місці створювалася моя польсько-українська ідентичність. Я — громадянка Польщі і відчуваю себе польською патріоткою, але водночас — і українською. Коли я вже думала про навчання на українській філології у Варшавському університеті, важливим місцем столичної топографії стала для мене Воля і тамтешній православний цвинтар. Спільне запалювання свічок на 1 листопада і в поминальний день було для мене дуже значущим. Я усвідомлювала, що поховані там українські воїни були петлюрівськими солдатами та опинились у Варшаві як мігранти, але я не розуміла, що мене з ними поєднує. Пошук цього «чогось спільного»

вплинув на те, що я більше зацікавилася цими постатями; не лише літературними діячами, але ними — насамперед. У міжвоєнний період справжній діалог і польсько-українське порозуміння в політичній сфері не було можливим, але воно могло існувати через культуру і в культурі. Так я зацікавилася цією тематикою».

Ростислав Крамар зазначив, що у ті часи до Польщі з України приїздили не лише українські емігранти, але й представники польської національної меншини. Найбільше було вихідців з Галичини, Волині та інших західно-українських регіонів. Вибирали перш за все Варшаву — політичну, економічну та культурну столицю Польщі. Що цікаво, після стількох років це місто і надалі притягує українських мігрантів: як ринок праці, як місце здобуття освіти — як і сто років тому, коли на навчання сюди приїздили вчорашні солдати Армії УНР. До Варшавського університету, як-от Леон Биковський — літературознавець, директор найбільшої міської бібліотеки на Кошиковій, чи то до Академії мистецтв — як-от Петро Андрусів, Петро Мегик, Володимир Побулавець та інші. Ростислав Крамар звернув також увагу на те, що ці люди мали багато побутових проблем: складні вступні іспити, умови проживання, заробляти на хліб також часто доводилося зовсім не інтелектуальною діяльністю.

Олександра Гнатюк зазначила, що польське культурне середовище приймало українських інтелектуалів не з відкритими обіймами, але спільні зустрічі та ініціативи все ж були. Наприклад, Євген Маланюк — найви-

доміший поет з варшавського грона — співпрацював із польською поетичною групою «Скамандер», засновниками якої були Юліан Тувім та Ярослав Івашкевич.

Сам Варшавський університет ще не створював тоді українське інтелектуальне середовище. У 20-х роках XX століття не було культурних об'єднань. Лише у 1930-х почався розквіт українських інтелектуальних осередків, коли з'явилися інституційні мігрантські та власне польські установи — Український науковий інститут, Польсько-український бюлетень. Найважливішими українськими об'єднаннями були варшавська мистецька група «Спокій» та літературна група українських письменників у Варшаві «Ми». Попередник останньої — угруповання «Танк», яке організувало видавництво «Варяг». Там друкували, зокрема, твори Наталі Лівницької-Холодної, Святослава Гординського, Бориса Ольхівського та інших українських письменників, видавали літературний неперіодичний журнал «Ми».

Без цих об'єднань та осередків розквіт творчості українських емігрантів був би неможливий. Ці установи дали їм можливість самореалізації. Українські інтелектуали, навіть щоденно працюючи на технічних посадах, все ж мали можливість займатися творчістю.

Серед інших згаданих під час розмови відомих постатей були Юрій Липа, Іван Шовгенів (батько письменниці Олени Теліги), Андрій Лівницький, Павло Шандрук, Марко Безручко, Роман Смаль-Стоцький та інші. Олександра і Ростислав погодилися, що творчість багатьох особистостей ще не досліджена. Значна частина доробку не збереглася до наших днів, зокрема через трагічні для столиці наслідки II Світової війни та Варшавського повстання.

Дискусія відбулась у межах проекту «Інтеграція через літературу II», який співфінансує місто Варшава з метою діалогу культур. ■

Іванна КИЛЮШИК

Онлайн-Україна в центрі Любліна: інтернет-формат та можливості популяризації

UKRAINE W CENTRUM LUBLINA 2020

LIVE

OLENA

MATEUSZ

PAWEŁ

DMYTRO

Meet-up UWCL

„Pamięć, która łączy” – projekt „Płomień Braterstwa” oraz „Rok 1920 – pamięć w czasie zarazy”

moderator – Ivan Kysloshchuk

GODZ. 18:00
16 LISTOPADA

Продовження з 1 сторінки

Через онлайн-формат фестиваль став довшим, проте й програма розширилася: зокрема, вона містила більше дискусій. Особливо глядачі зацікавилися — що видно з кількості поширень у фейсбуці — заходом «Пам'ять, яка об'єднує». Ця тема нині популярна: поперше, у Польщі відзначали 100-річчя Варшавської битви, по-друге, до вшанувань долучилися різні середовища, по-третє — дедалі відомішою стає акція гарцерів та пластунів «Полум'я братерства».

«Тішить, що ця подія викликала велике зацікавлення, тим більше, що, здавалося би, історичних тем навколо уже й так багато», — зазначає координаторка.

Готуючи фестиваль, організатори міркували, чи суспільство не перенасичене вже онлайн-подіями. Проте й не хотіли від нього відмовлятися, бо захід відомий у Любліні і є, по суті, єдиною такою масштабною українською подією, яка відбулася цього року в місті.

У фестивалі «Україна в центрі Любліна» взяли участь також люблінські студенти та молодь. Онлайн-формат

дозволив залучити до співпраці людей не лише з цього міста.

— У минулі роки у нас було майже 50 волонтерів. Зараз такої потреби не було, — говорить Ганя Тимець, яка навчалася у Любліні, а останній рік живе у Варшаві.

Глядачами також були не лише жителі Польщі, а й України, Італії, Іспанії, Канади, США.

— Це — ще одна причина, чому ми вирішили не відмовлятися від фестивалю цього року. Ми знали, що онлайн-формат дає змогу популяризувати його поза межами Польщі, — пояснює координаторка.

Ще одним елементом такої популяризації має бути фестивальна онлайн-газета, у якій розкажуть про переможців конкурсів та опублікують фотозвіт.

Усі відеозаписи зустрічей, конкурсів та концертів можна подивитися на фейсбук-сторінці фестивалю (Festiwal Ukraina w Centrum Lublina) та на його ютуб-каналі. ■

Павло ЛОЗА

Фото з архіву фестивалю «Україна в центрі Любліна»

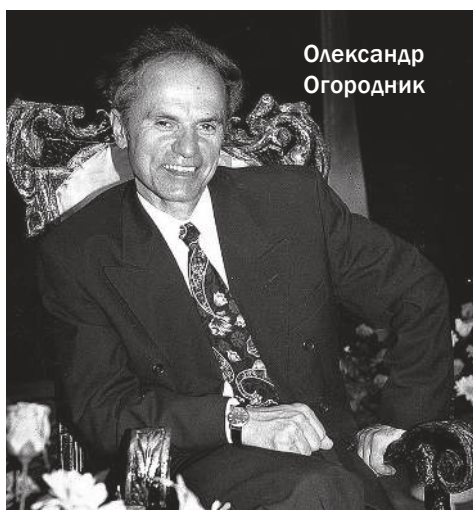
СПОГАДИ

Волинський «Колос» осиротів

«Служив, служу і ще хотів би багато років служити народу України», – сказав у 2017 році Олександр Огородник, народний артист України, художній керівник та хормейстер Заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України «Колос». Ці слова пролунали після того, як президент України Петро Порошенко нагородив його орденом «За заслуги» I ступеня. Трьома роками пізніше українцям Вармії та Мазур довелося зі скорботою й сумом дописати до цих слів на похоронному вінку Олександрові Огороднику ще й слова: «...служив і українцям світу». 26 жовтня в Ольштин від «Колоса» прийшла сумна вістка – відійшов у вічність Олександр Огородник.

В Луцькому кафедральному соборі Святої Трійці Православної церкви України 28 жовтня провели в останній путь відомого волинського митця Олександра Огородника. Лучани і всі, хто зміг прийхати на похорон в часи пандемії, попрощалися з ним довготривалими оплесками. Митрополит Луцький і Волинський архієрей Михаїл зазначив, прощаючись із артистом: «Церква має справу з духом людини, а культура, мистецтво – з її душею. Але як оцінити працю митця? Щоб належно оцінити велике, потрібен час. І видатні справи в цій галузі цінуються все дорожче – із часом. Люди такого масштабу рідко з'являються серед нас, і його робота матиме все більше значення із часом».

Творча праця Олександра Огородника мала, має і далі матиме велике значення. Біля 60 країн світу, серед них і Польща, майже десять тисяч концертів, сотні тисяч вдячних і зворушених глядачів. Усе це – досягнення ансамблю «Колос» і його художнього керівника. Творчість цього українського колективу протягом майже чверті століття була доступною українцям Вармії і Мазур та інших регіонів Польщі, які знайомилися з надбаннями «Колосу» ще чи не з половини 90-х років минулого століття. Колектив бував частим гостем ярмарків «З мальованої скрині» в Кентшині, зустрічей з українським фольклором в Доброму Місті, Музичного фестивалю народів Європи в Ольштині і Оструді. Післяобіддя з українською культурою

Олександр Огородник

Фото з архіву «Колоса»

в Ілаві, Відкриття культурного року українців Вармії та Мазур в Срокові, Фестивалю української культури «Еколомия» в Гурові-Ілавському, брав участь в українських концертах в Ельблонзі, Венгожеві, Банях-Мазурських та інших польських місцевостях. Часті візити сприяли налагодженню низки дружніх взаємин між мешканцями Вармії та Мазур і волинськими артистами. Олександр Огородник запрошував представників Ольштинського відділу ОУП на ювілей «Колоса» до Торчина, де ансамбль має свій постійний осідок, радо зустрічався з ними в Луцьку під час їхніх поїздок до України.

Художній керівник «Колосу» завжди дбав про те, щоб програма виступів була різноманітною і змістовною.

Часто концертуючи серед українців за кордоном, він знав, що їм треба вдалити від рідного краю, умів розворушити серця, викликати тугу за духовною батьківщиною і гордість за неї. Глядачі захоплювалися пісенно-танцювально-поетичною патріотичною композицією «Червона калина», фольклорно-побутовим дійством «Волинське весілля», феєрією «Вечори на Волині» і десятком інших цікавих номерів.

Олександр Огородник не лише готував програму виступів і керував «Колосом» з 1989 року (і був його членом з 1969-го), він виступав як хормейстер, акордеоніст, вокаліст. Залучив у гурт і свою дружину Ніну, яка раніше танцювала, а нині співає в колективі. В ансамблі багато років виступала і його дочка Наталя.

Митець був і композитором. На початку 90-х років минулого століття вийшла його перша авторська пісенна збірка «Материнська пісня». Він писав музику й на слова різних українських поетів. Особливо треба відзначити його багаторічну співпрацю з волинським поетом і прозаїком Василем Геєм. 2004 року вийшла їхня спільна пісенна збірка «І пісню хата багата». Олександр Огородник є автором відомих пісень «Україна» на вірш Петра Перебийноса, «Спогад про зустріч» на поетичні слова Святослава Бородуліна. Йому належить і ціла низка обробок українських народних пісень.

Згаданий вище Василь Гей належав до особливого квартету волинських митців-інтелектуалів, які десятиріччями завдавали тон культурному життю Волині і мали великий вплив, зокрема, на українців Вармії і Мазур. Окрім Олександра Огородника і Василя Гея (який помер 2016 року), до нього входив Дмитро Поштарук, директор Волинського академічного обласного театру ляльок, а також покійний нині художній та адміністративний директор Волинського обласного академічного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка Богдан Береза (помер

2010 року). Згадані волинські театральні колективи і поет Василь Гей разом із «Колосом» були присутні на більшості творчих заходів українців Вармії і Мазур. Окрім вже перелічених, це і Загальнопольські дні українського театру, і Регіональний огляд лялькових театрів, і Польсько-українські літературні зустрічі, які проводяться вже майже десять років, і цілий ряд інших культурних заходів, важливих для існування української громади на чужині.

Олександр Огородник, якому доля дала прожити на землі 73 роки, народився 7 вересня 1947 року в волинському селі Сірнички Локачинського району. Його мати Христина співала у церковному хорі, батько Володимир співав і грав у духовому оркестрі. Молодий Олександр успішно закінчив 8 класів Затурцівської школи, до якої щодня ходив із Сірничків 6 кілометрів. Оскільки він гарно співав і грав, то його, 15-річного хлопця, призначили в рідному селі курувати клубом культури. Незабаром його уже як завідувача клубу запросили до участі в Торчинському чоловічому хорі. З 1965 року він почав працювати в ансамблі «Колос», де спочатку був баяністом, а з 1989-го став художнім керівником та хормейстером. У 1971 році він також закінчив Луцьке культосвітнє училище.

Ансамбль «Колос», який в цьому році святкує вже 68-й рік, є лауреатом багатьох всеукраїнських та міжнародних фольклорних фестивалів, має десятки вагомих нагород, зокрема і звання «народний», надане 1964 року, та «заслужений», отримане у 1967 році. Олександр Огородник усе своє життя присвятив популяризації української пісні й танцю, українського фольклору, зокрема пісень і танцювальних народних надбань рідної Волині, в Україні та за її межами. Він підтримував високий рівень рідного творчого колективу та зробив все для того, щоб «Колос» став гордістю мистецької України і всього українського світу, в якому поза межами рідного краю проживає біля 20 мільйонів українців. ■

Степан МІГУС

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Оригінальна вісімка

Вісім короткометражних українських анімаційних фільмів представили цього року на кінофестивалі «Ukraina!». Обрані роботи раніше показували на міжнародних фестивалях, а деякі з них отримали нагороди.

Анімаційний блок розпочинає «Історія України за 5 хвилин» режисера Сашка Даниленка. Музиканти українського гурту ТНМК¹ у стилі фанку та хіп-хопу, динамічно й весело представляють різноманітність української історії та культури. Відео повне гумору: про поета Гомера та його тезку із мультфільму «Сімпсони», про трипільців та князів, що в будь-якій незрозумілій ситуації ходили завойовувати Візантію, про Мономаха, який слухав маму і носив шапку. У фільмі показані всі найважливіші події української історії, згадані її творці, а ще – вороги. Перепало Гітлеру і Сталіну, Януковичу та Путіну. Жарті жартами, а відео має доволі патріотичний настрій. Воно показує, що українцям є чим пишатися, минуле не обов'язково зображувати похмуро, та й сама історія може бути цікавою.

Любителів горрору та абсурду можуть зацікавити стрічки «Сурогат» та «Перевтілення». «Сурогат» – це анімація Стаса Сантімова. Він має характерний стиль, у якому переважають сюрреалізм та моторошність: уночі лісом блукає чоловік, намагаючись додзвонитися до своєї дівчини. Потвора, чие гніз-

1. Танок на майдані Конго.

до він знищує, оселяється в його тілі. У відео немає розмов, гра з глядачем побудована лише на звуках. Все відбувається неспішно, і це дозволяє побачити, як добре продумані елементи сюжету. «Сурогат» створений у кращій традиції горрору, і, якщо ви прихильні до цього жанру, то стрічка вам сподобається.

«Перевтілення» Анни Рудіченко – це адаптація відомої новели Франца Кафки, тому для цієї анімації характерні абсурдність та мінімалізм. Головний герой Грегор – радянський ветеран II Світової війни, живе з батьком та сестрою. Одного дня він прокидається комахою, і все його життя летить шкереберть. Відео знято у темних тонах, та музичний супровід Руперта Коула додає стрічці елегантності та робить її менш гнітючою.

Поза межі реальності глядач потрапить із анімаційним відео Анастасії Фалілеєвої «Поки не стане чорним». Головний персонаж – японський хлопець, який живе у бідному, занедбаному і брудному містечку, де над горами сміття інколи видно небо. Єдина його втіха – це фотокамера-полароїд, яку він підібрав на смітнику. Фільм розповідає про нереалізовані мрії та втіху від нематеріального. Оригінальність роботи Фалі-

леєвої полягає в тому, що це – лялькове аніме, а зазвичай такі стрічки мальовані. Відео озвучене японською; на думку режисерки, саме ця мова найточніше передає емоції. Цікаво, що матеріали для створення об'ємних фігурок та ляльок брали із підручних канцтоварів. Це символізує бідність, яку зображено у фільмі.

На зміну моторошності та гнітючим відчуттям приходить радість від перегляду анімаційного кліпу «Elohim – Metamorphine» Ганни Рибак. Ця стрічка розповідає про любов та різні сторони закоханості. Кохання прирівнюється до споживання метаморфіну та пов'язаного з цим стану, коли ти не можеш спати та їсти, а голову переповнюють нав'язливі думки. Відео описує абстрактні відчуття, тому активно використовує колір, звук, різні геометричні зображення, що хаотично з'являються на екрані.

Якщо вам подобається грати в театрі, то наступна анімація – «Петрівка-реквієм» Катерини Возниці – буде вам до вподоби. Глядач наче потрапляє всередину гри; це відео розповідає про наслідки декомунізації в Україні, у межах якої перейменовували станції метро Петрівка (тепер вона називається Почайна). Фільм робить акцент на розгубленості та дезорієнтації, спричинених змінами.

Ще кілька цікавих анімацій – «Кохання» Микити Лискова та «Пуповина» Олександра Бубнова.

«Пуповина» має в основі психологічний сюжет про емоційний зв'язок матері

та сина. Жінка після народження хлопця вирішує не відрізати пуповину, що їх поєднує. Проходять роки, на дитину негативно впливає надмірна опіка. Такі стосунки також пригнічують головну героїню, проте змінити щось їй непросто. Це – символічна картина про сліпу любов, від якої страждають обидві сторони.

Анімація «Кохання» отримала гран-прі міжнародного фестивалю «Turku Animated Film Festival». Це – урбаністична стрічка про життя в Дніпрі, любов та сучасну Україну, про яку розповідають крізь призму політики і чорного гумору. Сюжет вийшов смішним та цікавим, тут є багато жартів про українські реалії. Помітно, що автор по-доброму іронізує над дніпрянами, їхнім стилем життя, одягом, оголошеннями, які вони пишуть у найбільш незвичних місцях, бажанням фарбувати абсолютно все у жовто-блакитні кольори – над усіма дрібничками, які творять обличчя міста. Проте тут не має негативу чи нелюбові, скоріше це можна порівняти із насмішками добрих друзів одне над одним.

За розвитком української анімації приємно спостерігати. Вона сучасна, смішна, сумна, провокативна, а головне – віддзеркалює нові тенденції, порушує важливі суспільні теми, цікавить українського та закордонного глядача, про що свідчать нагороди на міжнародних фестивалях. І важливо, що у цих анімаціях кожен знайде щось для себе. ■

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Повідомляємо, що з 1 січня 2021 року ціна одного примірника газети буде становити 4.30 злотих. Зміна ціни відбувається у зв'язку зі збільшенням витрат на видавничий процес і висилку газети.

Нагадуємо також, що до 5 грудня 2020 року ви можете зробити передплату газети на 2021 рік в кіосках RUCH.

Об'єднання українців у Польщі

ДО УВАГИ БАТЬКІВ!

Поспішайте зі знімками свої малят, які народилися 2020 року. До 23 грудня надсилайте їхні фото, подаючи ім'я, прізвище, вагу і ріст, а також місцевість. А ми для втіхи вас, батьків та родини, з приємністю прикрасимо їхніми світлинами святковий номер тижневика.

Фото надсилайте на адресу: redakcja@nasze-slowo.pl

Редакція «Наше слово»

Шановні Читачі!

Надсилаючи оголошення, просимо подавати своє ім'я, прізвище, повну адресу, телефон та дату бажаного друку оголошення. Оголошення без таких даних не будуть прийматися до друку.

Редакція «Наше слово»

Відійшли...

Ользі Вєвюрці (з дому Чупак) На прощання

Стриєнко Ольго!

В Новівсі,
Пір'ясти тягнуться хмари
Над Кресцьовом буки червеніються
Кам'яниця так жалібно чеберчить
А ніч така зоряна
А Ти відходиш?
А мав єм приїхати позарани
Видіти Тебе, як ВСЕ всміхнену...
З Тобом і зо Стриком погадати.

Стриєнко Ольго!

Ід гин, спокійно
До своєю небесной Новівсі
Там Твої гори сонцем золочені
Там, де сонце схиляється за Яворину
Там, де зозулі кувають
А Ангели службу Божу співають
Там, де води небесної Кам'яниці чеберчать
Де болю вигнання нема
Бо правда там про нас одна.

Стриєнко Ольго!

Силдзами обмиваю своє лице
Тяжко нам, ой тяжко
Тужити будеме ночами
Споминати роками
Ід гин, сядь на поляні,
Під Кресцьовом з Новівсянами та Угриянами
Визерай нас помали
Позаран і ми будемо з Вами.

До позарани

Стриєнко Ольго,
До позарани

Вічная Тобі пам'ять

О.М.

Нагадуємо, що весь час збираємо матеріали до монографії українського шкільництва у Польщі 1944-2015 років

Пропонована структура праці:

- Українське шкільництво в роках 1944-1947
- Українське шкільництво в роках 1952-1989
 - Історичний нарис
 - Початкова школа в Чахові
 - Початкова школа в Сонгнітах
 - Початкова школа в Ярошівці
 - Початкова школа в Банях-Мазурських
 - Початкова школа в Білому Борі
 - Загальноосвітній ліцей в Лігніці
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Перемишлі
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Гурові-Ілавецькому
 - Педагогічний ліцей в Бартошицях
- Пункти навчання української мови
- Шкільні програми і видавництва
- Підготовка вчителів – до 1989 року
 - Вчительська студія у Щеціні
 - Українські філології
- Українська освіта після 1989 року
 - Школи
 - Пункти навчання
 - Видавництва і шкільні програми
- Підготовка вчителів після 1989 року
- Спогади і біографи вчителів

Просимо надсилати матеріали: спогади, описані світлинами, документи (або їх скани). Одночасно дякуємо всім, хто вже відгукнувся на наше прохання – частина тих матеріалів вже на сайті: www.osvita.org.pl
Документи в електронній формі можна надсилати: prosvita@o2.pl
Інші, на адресу фонду: Fundacja Prosvita 78-600 Wałcz, ul. Okulickiego 10-14/12

Марко Сирник

ОГОЛОШЕННЯ

В Окружному суді м. Ясло, I Цивільному відділенні за підписом Акт I номер 566/19 (Акт I Ns 566/19) розглядається справа за заявою Оксани Квасниці за участю Володимира Сокола, Марії Сокол, Світлани Іванів, Володимира Лагодича щодо набуття права власності на спадок, зокрема, Анни Лагодич, що померла 9 лютого 2011 року у смт Красне (Буський район, Львівська область, Україна) та Миколи Лагодича, що помер 11 травня 2018 року в смт Красне (Буський район, Львівська область, Україна).

Суд запрошує спадкоємців Анни Лагодич та Миколи Лагодича протягом 3 місяців від дня оголошення звернутися до Окружного суду в Яслі та довести отримання спадку, оскільки в іншому випадку вони можуть бути не вказані у постанові про набуття права власності на спадок.

W Sądzie Rejonowym w Jaśle, Wydziale I Cywilnym pod sygn. Akt I Ns 566/19 zawisła sprawa z wniosku Oksany Kwasnicy z udziałem Wołodymyra Sokoła, Marii Sokoł, Switłany Iwaniw, Wołodymyra Łahodycza o stwierdzenie nabycia spadku między innymi po Annie Łahodycz zmarłej 9 lutego 2011 r. w miejscowości Krasne, rejon buski, obwód lwowski – Ukraina i Mykoła Łahodycz zmarłym 11 maja 2018 r. w miejscowości Krasne, rejon buski, obwód lwowski – Ukraina.

Sąd wzywa spadkobierców Anny Łahodycz i Mykoły Łahodycza aby w ciągu 3 miesięcy od dnia ogłoszenia zgłosili się w Sądzie Rejonowym w Jaśle i udowodnili nabycie spadku, gdyż w przeciwnym razie mogą być pominięci w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku.

Ольштинський відділ
Об'єднання українців у Польщі
та міська ланка ОУП в Ольштині
запрошують учнів початкових та середніх шкіл,
які цікавляться українською культурою,
зокрема співаною поезією,
авторською і сучасною піснею, на

XVII Огляд української поезії та авторської і сучасної пісні

Нашим оглядом ми хочемо започаткувати відзначення 150-ї річниці з дня народження геніальної дочки українського народу Лесі Українки.

Цьогорічна подія через пандемію коронавірусу та введені санітарні обмеження відбудеться у форматі онлайн – **6 грудня 2020 року**.

Уся необхідна інформація за телефоном:
506 941 162 (Петро Табака).

«Він зробив усе, що міг»

Спогади про Михайла Козака – великого патріота-перемишлянина, згідно із задумом сім'ї та друзів, повинні з'явитися до першої річниці його відходу до Бога.

Для збагачення книги і поширення фактів, документів та фото, присвячених цій надзвичайній постаті, відданий громадській діяльності серед української громади у Польщі, друзів і побратимів долі просять надсилати свої спогади. Кожна, навіть найменша замітка, з'явиться на сторінках меморіального видання.

Надсилати матеріали просимо на адресу редакції «Нашого слова».

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: **redaktor naczelny** – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy** – Igor Szczepa (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemysł), **redaktor stylistyczny** – Olga Rusina, **redaktor techniczny** – Olga Michaluk, **prenumerata, reklama** – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. **Nakład** 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.